

χώραν τὸ αὐτὸ ἀπεφήνατο. λέγουσι μὲν γὰρ πάντες εἶναί τι τὸν τόπον, τί δ' ἐστίν, οὗτος μόνος ἐπεχείρησεν εἰπεῖν.

5.

Arist. *Phys.* IV 2, 209 b 33 – 210 a 2 (Nedostaje kod Gaisera)

b33 Πλάτωνι μέντοι λεκτέον, εἰ δεῖ παρεκβάντας εἰπειν, διὰ τί
35 οὐκ ἐν τόπῳ τὰ εἶδη καὶ οἱ ἀριθμοί, εἴπερ τὸ μεθεκτικὸν ὁ
210a τόπος, εἴτε τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ ὄντος τοῦ μεθεκτικοῦ
εἴτε τῆς ὕλης, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφεν.

6.

Arist. *Eth. Nicom.* I 4, 1095 a 30 – b 3 = *Test. Plat.* 10 Gaiser

a30 μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι διαφέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι
καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχάς. εὖ γὰρ καὶ ὁ Πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ
ἐζητεῖ, πότερον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστὶν ἡ ὁδός,
b ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρασ ἢ
ἀνάπαλιν. ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διττῶς·
τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν τὰ δ' ἀπλῶς.

7.

Arist. *Metaph.* Δ 11, 1018 b 37 – 1019 a 4 = *Test. Plat.* 33 a Gaiser

b37 ἔτι πρότερα λέγεται τὰ τῶν προτέρων πάθη, οἷον εὐθύτης
1019a λειότητος· τὸ μὲν γὰρ γραμμῆς καθ' αὐτὴν πάθος τὸ δὲ
ἐπιφανείας. τὰ μὲν δὴ οὕτω λέγεται πρότερα καὶ ὕστερα, τὰ
δὲ κατὰ φύσιν καὶ οὐσίαν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ ἄλλων,
ἐκεῖνα δὲ ἄνευ ἐκείνων μὴ ἢ διαιρέσει ἐχρήτο Πλάτων.

prostor tvrde da jest nešto, no jedini se on poduhvatio da kaže
što zapravo jest.

5.

Aristotel, *Fizika* IV 2, 209 b 33 – 210 a 2

Platon je doduše trebao reći — ako valja reći usput — zbog b33
čega ideje i brojevi nisu u prostoru, ako je već prostor nešto 35
sudjelujuće, bilo da je to sudjelujuće veliko–i–malo bilo da je 210a
tvar, kako piše u *Timeju*.

b. Svjedočanstva o Platonovu sistematskom učenju s
teorijom protežnosti i kategorija

6.

Aristotel, *Nikomahova Etika* I 4, 1095 a 30 – b 3: *17

Ne smijemo previdjeti razliku između govora što polaze od a30
počela i onih što idu k počelima. Ta, s pravom je i Platon ispi-
tivao i istraživao vodi li put od počela ili k počelima, kao na
trkalištu od sudaca prema crti ili obrnuto. Valja naime početi b
od onog poznatog, a ono je dvostruko: naime jedno je (pozna-
to) nama, a drugo naprosto.

7.

Aristotel, *Metafizika* V 11, 1018 b 37 – 1019 a 4: *18

Nadalje, prvotnim se nazivaju i sama svojstva onog prvotnog, b37
primjerice právo prema ravnom; ono prvo je svojstvo pravca 1019a
po sebi, a drugo plohe. Na taj se dakle način prvotnim naziva
i ono što je potonje: ono prvo, koje može biti bez drugog, po
naravi i bivstvu, dok ono drugo ne može bez ovoga; tom se
podjelom služio i Platon.

8.

Theophr. *Metaph.* 6 a 15 – b 17 = *Test. Plat.* 30 Gaiser

- a15 ἀπὸ δ' οὖν ταύτης ἢ τούτων τῶν ἀρχῶν ἀξιῶσειεν ἂν τις (τάχα
 δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἄρ', ἂν τις τίθεται) τὰ ἐφεξῆς εὐθύς
 ἀποδιδόναι καὶ μὴ μέχρι τοῦ προελθόντα παύεσθαι· τοῦτο γὰρ
 20 τελέου καὶ φρονούντος, ὃ περ' Ἀρχύτας ποτ' ἔφη ποιεῖν Εὐρυτον
 διατιθέντα τινὰς ψήφους· λέγειν γὰρ ὡς ὅδε μὲν ἀνθρώπου ὁ
 ἀριθμός, ὅδε δὲ ἵππου, ὅδε δ' ἄλλου τινὸς τυγχάνει.
 νῦν δ' οἱ γε πολλοὶ μέχρι τινὸς ἐλθόντες καταπαύονται, καθά
 περ καὶ οἱ τὸ ἐν καὶ τὴν ἀόριστον δυνάδα ποιοῦντες· τοὺς γὰρ
 25 ἀριθμοὺς γεννήσαντες καὶ τὰ ἐπίπεδα καὶ τὰ σώματα σχεδὸν
 τᾶλλα παραλείπουσιν πλὴν ὅσον ἐφαπτόμενοι καὶ τοσοῦτο
 μόνον δηλοῦντες, ὅτι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ἀόριστου δυνάδος, οἷον
 6b τόπος καὶ κενὸν καὶ ἄπειρον, τὰ δ' ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν καὶ τοῦ
 ἑνός, οἷον ψυχὴ καὶ ἄλλ' ἅττα· χρόνον δ' ἅμα καὶ οὐρανὸν
 καὶ ἕτερα δὴ πλείω, τοῦ δ' οὐρανοῦ περὶ καὶ τῶν λοιπῶν
 5 οὐδεμίαν ἔτι ποιοῦνται μνείαν.
 ὥσαύτως δ' οἱ περὶ Σπεύσιππον, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐθεὶς πλὴν
 Ξενοκράτης· οὗτος γὰρ ἅπαντά πως περιτίθησιν περὶ τὸν
 κόσμον, ὁμοίως αἰσθητὰ καὶ νοητὰ καὶ μαθηματικὰ καὶ ἔτι
 10 δὴ τὰ θεῖα. πειρᾶται δὲ καὶ Εἰσιαῖος μέχρι τινός, οὐχ ὥσπερ
 εἴρηται περὶ τῶν πρώτων μόνον.
 Πλάτων μὲν οὖν ἐν τῷ ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχὰς δόξειεν ἂν
 ἅπτεσθαι τῶν ἄλλων εἰς τὰς ιδέας ἀνάπτων, ταύτας δ' εἰς
 15 τοὺς ἀριθμούς, ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰς ἀρχάς, εἴτα κατὰ τὴν
 γένεσιν μέχρι τῶν εἰρημένων· οἱ δὲ τῶν ἀρχῶν μόνον. ἔνιοι δὲ
 καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐν τούτοις· τὰ γὰρ ὄντα μόνον περὶ τὰς
 ἀρχάς.

9.

Arist. *Metaph.* A 6, 987 a 29 – 988 a 17 = *Test. Plat.* 22 A Gaiser

- a29 μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας ἢ Πλάτωνος ἐπεγένετο
 30 πραγματεία, τὰ μὲν πολλὰ τούτοις ἀκολουθοῦσα, τὰ δὲ καὶ

8.

Teofrast, *Metafizika* 6 a 15 – b 17

- Dakle od toga i takvih počela moglo bi se tražiti (a vjerojatno a15
 i iz drugih koje bi netko mogao postaviti) da sva po redu i
 izravno budu izvedena, a ne da se prekinu došavši do neke
 točke. Jer samoj biti savršenog i promišljenog pripada ono što
 20 Arhit reče da je nekoć činio Eurit slažući kamenčiće: govorio
 je naime da je jedno broj čovjeka, drugo opet broj konja, a
 treće opet broj nečeg drugog.
 Ali mnogi prekidaju izvođenje došavši do određene točke po-
 put onih koji postavljaju *Jedno i neodređenu Dvojinu*: naime,
 nakon što su izveli brojeve, likove i tijela, brže-bolje se osta- 25
 vljaju sveg drugog osim toliko da ga se dotaknu te jedino obja-
 šnjavaju da jedne stvari potječu od *neodređene Dvojine*, poput
 mjesta, praznine i beskonačnog, a druge od brojeva i *Jednoga*, 6b
 poput duše i nekih drugih stvari; vrijeme i nebo izvode istovre-
 menno kao i više drugih stvari, ali o nebu i ostalome nema više
 5 nikakva spomena.
 Isto vrijedi i za sljedbenike oko Speusipa, a od drugih valja
 izuzeti samo Ksenokrata; on opet sve nekako vezuje uz koz-
 mos — ono zamjedbeno, te umne i matematičke, ali također i
 10 božanske stvari. To isto pokušava donekle i Hestije, ne ostajući
 samo, kako je rečeno, pri onom najprvom.
 Sam Platon, iako svodi sve na počela, izgleda da se dotiče i
 drugih stvari povezujući ih s idejama, ideje s brojevima, a bro-
 jeve s počelima. Drugi se dotiču samo počela, a neki pak i 15
 istinu stavljaju u sama počela: ta, svo bivstvujuće upravljeno
 im je samo na počela.

9.

Aristotel, *Metafizika* I 6, 987 a 29 – 988 a 17

- Poslije spomenutih filozofija došao je Platonov nauk, u mno- a29
 gočemu slijedeći one prve, no sadržavajući i vlastite stvari 30

987b ἴδια παρὰ τὴν τῶν Ἰταλικῶν ἔχουσα φιλοσοφίαν. ἐκ νέου τε γὰρ συνήθης γενόμενος πρῶτον Κρατύλῳ καὶ ταῖς Ἡρακλειτείσι δόξαις, ὡς ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν ἀεὶ ρεόντων καὶ ἐπιστήμης περὶ αὐτῶν οὐκ οὔσης, ταῦτα μὲν καὶ ὕστερον οὕτως ὑπέλαβεν· Σωκράτους δὲ περὶ μὲν τὰ ἠθικὰ πραγματευομένου περὶ δὲ τῆς ὅλης φύσεως οὐθέν, ἐν μέντοι τούτοις τὸ καθόλου ζητοῦντος καὶ περὶ ὁρισμῶν ἐπιστήσαντος πρῶτον τὴν διάνοιαν, 5 ἐκεῖνον ἀποδεξάμενος διὰ τὸ τοιοῦτον ὑπέλαβεν ὡς περὶ ἐτέρων τοῦτο γιγνόμενον καὶ οὐ τῶν αἰσθητῶν· ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸν κοινὸν ὅρον τῶν αἰσθητῶν τινός, ἀεὶ γε μεταβαλλόντων. οὗτος οὖν τὰ μὲν τοιαῦτα τῶν ὄντων ιδέας προσηγόρευσε, τὰ δ' αἰσθητὰ παρὰ ταῦτα καὶ κατὰ ταῦτα λέγεσθαι πάντα· κατὰ 10 μέθεξιν γὰρ εἶναι τὰ πολλὰ τῶν συνωνύμων ὁμώνυμα τοῖς εἶδεσιν. τὴν δὲ μέθεξιν τοῦνομα μόνον μετέβαλεν· οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μετέξει, τοῦνομα μεταβαλὼν. τὴν μὲντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν ἀφείσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν. 15 ἔτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ εἶδη τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἶναί φησι μεταξὺ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν τῷ ἀίδια καὶ ἀκίνητῳ εἶναι, τῶν δ' εἰδῶν τῷ τὰ μὲν πόλλ' ἄττα ὅμοια εἶναι τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ ἐν ἑκάστων μόνον. ἐπεὶ δ' αἴτια τὰ εἶδη τοῖς ἄλλοις, τὰ κείνων στοιχεῖα πάντων 20 ὥηθη τῶν ὄντων εἶναι στοιχεῖα. ὡς μὲν οὖν ὕλην τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν εἶναι ἀρχάς, ὡς δ' οὐσίαν τὸ ἓν· ἐξ ἐκείνων γὰρ κατὰ μέθεξιν τοῦ ἐνὸς τὰ εἶδη εἶναι τοὺς ἀριθμούς. τὸ μὲντοι γε ἐν οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν τι ὄν λέγεσθαι ἐν, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε, καὶ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς 25 αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας ὡσαύτως ἐκείνοις· τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἐνὸς δυάδα ποιῆσαι, τὸ δ' ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ' ἴδιον· καὶ ἔτι ὁ μὲν τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ αἰσθητὰ, οἱ δ' ἀριθμοὺς εἶναί φασιν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν. 30 τὸ μὲν οὖν τὸ ἐν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι, καὶ μὴ ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγή διὰ

mimo italičke filozofije. Naime upoznajući još u mladosti Krala i heraklitovske nazore — poput onog da sve zamjedbeno protječe i da o tome ne postoji znanje — i kasnije je o tome 987b mislio tako. Kako je s druge strane Sokrat posve bio zaokupljen stvarima čudoređa, a ni najmanje cjelinom prirode, i u etičkim stvarima tražio ono opće te je prvi upravio mišljenje k odredbama, onaj je (sc. Platon), priklonivši se tome, pretpostavio da se to tiče nečeg drugog, a ne onog zamjedbenog: 5 nemoguće je imati zajedničku odredbu bilo čega od zamjedbenih stvari, budući se one uvijek mijenjaju. On je dakle tu drugu vrstu bića nazvao idejama; ono pak zamjedbeno je pored njih i izriče se prema njima: naime, mnoge od suimenih stvari po 10 sudjelovanju su istoimene s idejama. Što se tiče 'sudjelovanja', tu je samo izmijenio ime: Pitagorejci naime vele da bića opstoje oponašanjem brojeva, a Platon sudjelovanjem, mijenjajući tako samo riječ. Što pak jest sudjelovanje ili oponašanje ideja, to su podjednako ostavili da se istražuje. Nadalje, Platon veli da pored zamjedbenog i ideja između toga dvoga postoje 15 i matematičke veličine, koje se od zamjedbenog razlikuju po tome što su vječne i nepokretne, a od ideja po tome što su s jedne strane mnoštvo sličnog, a s druge strane svaka vrsta je samo jedna. Budući da su ideje uzroci drugih stvari, držao je da su sastojine ideja ujedno i sastojine sveg ostalog. Tako, kao tvar, počela su 20 veliko-i-malo, a kao bit, počelo je *Jedno*; jer ideje-brojevi potječu od veliko-malog po sudjelovanju u *Jednome*. To pak da je jedno bivstvo, a ne neko drugo bivstvjuće koje se samo izriče kao jedno, to je Platon mislio slično Pitagorejcima. A također je slično njima držao da su brojevi uzroci bivstva sveg 25 drugog. Navlastito Platonovo jest to da je umjesto neograničenog kao *Jednote* postavio *Dvojinu*, a neograničeno sastavio iz veliko-malog. Nadalje, dok on brojeve postavlja mimo zamjedbenog, Pitagorejci vele da su brojevi same stvari i ne stavljaju brojevne veličine na međupoložaj. To što je nasuprot Pitagorejcima *Jedno* i brojeve postavio mimo stvari kao i to što je 30

- 988a τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν (οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς οὐ μετεῖχον), τὸ δὲ δυνάδα ποιῆσαι τὴν ἑτέραν φύσιν διὰ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔξω τῶν πρώτων εὐφυῶς ἐξ αὐτῆς γεννᾶσθαι ὥσπερ ἔκ τινος ἐκμαγείου. (καίτοι συμβαίνει γ' ἐναντίως· οὐ γὰρ εὐλογον οὕτως. οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὕλης πολλὰ ποιοῦσιν, τὸ δ' εἶδος ἅπαξ γεννᾷ μόνον, φαίνεται δ' ἐκ μιᾶς ὕλης μία τράπεζα, ὁ δὲ τὸ εἶδος ἐπιφέρων εἰς ὧν πολλὰς ποιεῖ. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ· τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ μιᾶς πληροῦται ὀχείας, τὸ δ' ἄρρεν πολλὰ πληροῖ· καίτοι ταῦτα μιμήματα τῶν ἀρχῶν ἐκείνων ἐστίν.)
- 5 Πλάτων μὲν οὖν περὶ τῶν ζητούμενων οὕτω διώρισεν· φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι δυοῖν αἰτίαι μόνον κέχρηται, τῇ τε τοῦ
- 10 τί ἐστι καὶ τῇ κατὰ τὴν ὕλην (τὰ γὰρ εἶδη τοῦ τί ἐστίν αἷτια τοῖς ἄλλοις, τοῖς δ' εἶδεσι τὸ ἐν), καὶ τίς ἡ ὕλη ἢ ὑποκειμένη καθ' ἧς τὰ εἶδη μὲν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν τὸ δ' ἐν ἐν τοῖς εἶδεσι λέγεται, ὅτι αὕτη δυνάς ἐστι, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἔτι δὲ τὴν
- 15 τοῦ εἶ καὶ τοῦ κακῶς αἰτίαν τοῖς στοιχείοις ἀπέδωκεν ἑκατέροις ἑκατέραν, ὥσπερ φαμέν καὶ τῶν προτέρων ἐπιζητῆσαί τινας φιλοσόφων, οἷον Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν.

10.

Alex. In Arist. Metaph. 55, 20 – 56, 35 Hayduck = Test. Plat. 22 B Gaiser.

- 20 ἀρχὰς μὲν τῶν ὄντων τοὺς ἀριθμοὺς Πλάτων τε καὶ οἱ Πυθαγορεῖοι ὑπετίθεντο, ὅτι ἐδόκει αὐτοῖς τὸ πρῶτον ἀρχὴ εἶναι καὶ τὸ ἀσύνθετον, τῶν δὲ σωμάτων πρῶτα τὰ ἐπίπεδα εἶναι (τὰ γὰρ ἀπλούστερά τε καὶ μὴ συναναίρουμένα πρῶτα τῇ φύσει), ἐπιπέδων δὲ γραμμὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, γραμμῶν
- 25 δὲ στιγμαί, ὅς οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα αὐτοὶ δὲ μονάδας ἔλεγον, ἀσύνθετα παντάπασιν ὄντα καὶ οὐδὲν πρὸ αὐτῶν ἔχοντα· αἱ δὲ μονάδες ἀριθμοί, οἱ ἀριθμοὶ ἄρα πρῶτοι τῶν ὄντων. καὶ
- 561 ἐπεὶ τὰ εἶδη πρῶτά τε καὶ αἱ ιδέαι πρῶται τῶν πρὸς αὐτὰ ὄντων κατ' αὐτὸν καὶ παρ' αὐτῶν τὸ εἶναι ἔχόντων (ἃ ὅτι

- uueo ideje, potječe od njegova razmatranja pojmova (oni prije njega nisu se doticali dijalektike); to pak što je dvojину učinio drugom biti, potječe otud što brojevi, osim onih prvih, prirodno nastaju iz nje kao iz tvari za oblikovanje. (No, biva 988a upravo suprotno te to nije razložno shvaćanje. Naime oni iz jedne tvari izvode mnoštvo, a vrsta rađa samo jedanput; no pokazuje se primjerice da iz jedne tvari nastaje jedan stol, dok ono što daje oblik, makar jedno, stvara mnoštvo. Ta, slično je 5 u odnosu muškog naspram ženskog: žensko biva oplodeno od samo jednog snošaja, dok je muško kadro oploditi više put. A upravo su to primjerci onih počela.)
- Tako je dakle Platon razlučio o našem predmetu istraživanja: iz rečenog je jasno da se on služi samo dvama uzrocima, uzrokom 10 štostva te uzrokom po tvari. (Ideje su naime uzrok štostva ostalih stvari, a uzrok štostva ideja jest *Jedno*.) *Dvojina* pak, naime veliko–i–malo, da je podležeća tvar o kojoj se izriču ideje unutar zamjedbenog, a *Jedno* unutar ideja. Nadalje, svakoj od 15 tih sastojina ponaosob pridao je uzrok dobrog i zlog, kao što smo rekli da su kušali učiniti neki od filozofa, kao Empedoklo i Anaksagora.

10.

Aleksandar iz Afrodizije, *Komentar uz Aristotelovu Metafiziku* 55, 20 – 56, 35

- Počelima bivstvjućeg Platon i Pitagorejci postavili su brojeve jer im se činilo da je počelo ono prvo i jednostavno; od tijela pak da su prve površine (jer prvo po naravi je ono što je najjednostavnije i što se ne raspada s ostalim); od površina pak da je prvi pravac po samom pojmu, od pravaca opet točke koje su matematičari zvali 'znakovima', a oni sami jedinicama, 25 budući da su najjednostavnije od svega i nemaju ničeg prije sebe. Budući da su jedinice brojevi, brojevi su prvi od bivstvjućeg. Isto tako, budući da su vrste prve a ideje su prve od 561 bivstvjućeg–sram–sebe i od onog što od njih prima bitak (da

ἔστι, διὰ πλειόνων ἐπειράτο δεικνύναι), τὰ εἶδη ἀριθμοὺς ἔλεγεν. εἰ γὰρ τὸ μονοειδὲς πρῶτον τῶν πρὸς αὐτοῦ ὄντων, μηδὲν δὲ πρῶτον ἀριθμοῦ, τὰ εἶδη ἀριθμοί. διὸ καὶ τὰς τοῦ
5 ἀριθμοῦ ἀρχὰς τῶν τε εἰδῶν ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι καὶ τὸ ἐν τῶν πάντων.

ἔτι τὰ μὲν εἶδη τῶν ἄλλων ἀρχαί, τῶν δὲ ἰδεῶν ἀριθμῶν οὐσῶν ἀρχαί αἱ τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχαί· ἀρχὰς δὲ ἀριθμοῦ ἔλεγεν εἶναι τὴν τε μονάδα καὶ τὴν δυάδα. ἐπεὶ γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τὸ ἐν τε καὶ τὸ παρὰ τὸ ἐν, ὃ ἐστὶ πολλά τε καὶ ὀλίγα, ὃ πρῶτον παρὰ τὸ ἐν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, τοῦτο ἀρχὴν ἔτιθετο τῶν τε πολλῶν
10 καὶ τῶν ὀλίγων. ἔστι δὲ ἡ δυὰς πρώτη παρὰ τὸ ἐν, ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον πολὺ, τὸ δὲ ἡμισυ ὀλίγον, ἃ ἐστὶν ἐν τῇ δυάδι· ἔστι δὲ ἐναντία τῷ ἐνί, εἴ γε τὸ μὲν ἀδιαίρετον τὸ δὲ διηρημένον. —

ἔτι δὲ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον ἀρχὰς ἀπάντων τῶν τε καθ' αὐτὰ ὄντων καὶ τῶν ἀντικειμένων ἡγούμενος δεικνύναι (πάντα γὰρ ἐπειράτο ὡς εἰς ἀπλούστατα ταῦτα ἀνάγειν), τὸ μὲν ἴσον τῇ μονάδι ἀνετίθει, τὸ δὲ ἄνισον τῇ ὑπεροχῇ καὶ τῇ ἐλλείψει· ἐν
15 δυσὶ γὰρ ἡ ἀνισότης μέγαλόν τε καὶ μικρὸν, ἃ ἐστὶν ὑπερέχον τε καὶ ἐλλείπον. διὸ καὶ ἀόριστον αὐτὴν ἐκάλει δυάδα, ὅτι μηδέτερον, μήτε τὸ ὑπερέχον μήτε τὸ ὑπερεχόμενον, καθὼς τοιοῦτον, ὠρισμένον, ἀλλ' ἀόριστόν τε καὶ ἄπειρον. —

ὀρισθεῖσαν δὲ τῷ ἐνὶ τὴν ἀόριστον δυάδα γίνεσθαι τὴν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς δυάδα· ἐν γὰρ τῷ εἶδει ἡ δυὰς ἡ τοιαύτη. ἔτι πρῶτος μὲν ἀριθμὸς ἡ δυὰς· ταύτης δὲ ἀρχαί τὸ τε ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον, ἐπεὶ ἐν μὲν τῇ δυάδι πρώτη τὸ διπλάσιον καὶ τὸ ἡμισυ· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον καὶ τὸ ἡμισυ ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον, οὐκέτι δὲ τὸ ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον
20 διπλάσιον καὶ ἡμισυ· ὥστε ταῦτα τοῦ διπλασίου εἶναι στοιχεῖα. καὶ ἐπεὶ ὀρισθέντα τὸ ὑπερέχον τε καὶ τὸ ὑπερεχόμενον διπλάσιον καὶ ἡμισυ γίνεταί (οὐκέτι γὰρ ἀόριστα ταῦτα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τριπλάσιον καὶ τὸ τρίτον ἢ τετραπλάσιον καὶ τέταρτον ἢ τι τῶν ἄλλων τῶν ὠρισμένην ἔχόντων τὴν ὑπεροχὴν
30 ἤδη), τοῦτο δὲ ἡ τοῦ ἐνὸς φύσις ποιεῖ (ἐν γὰρ ἕκαστον, καθὼς

takva postoje, pokušao je višekratno dokazati), vrste je nazvao brojevima. Naime, ako je ono jednovrsno prvo od bića koja se odnose prema njemu, a ništa nije prvotnije od broja, vrste su dakle brojevi. Zbog toga je i počela brojeva nazivao počelima
5 ideja, a jedno počelom svega.

Nadalje, dok su vrste počela sveg ostaloga, počela ideja kao brojeva jesu počela broja: počela broja govorio je da su *Jedinica* i *Dvojina*. Budući da se u brojevima nahodi *Jedno* i ono što je pored *Jednog*, t.j. mnogo i malo, ono što je pored *Jednog* prvo u njima, to je učinio počelom mnogog i malog. Dakle, pored *Jednog* i *Dvojina* je prva, jer sadrži u sebi i mnogo i
10 malo; naime, ono dvostruko je mnogo, srednje je malo, a oboje je sadržano u *Dvojini*. Ona je suprotnost *Jednome* budući da je ono prvo nedjeljivo, dok je ono drugo podijeljeno. —

Nadalje, vjerujući da je pokazao da su jednako i nejednako počela svega bivstvujućeg—po—sebi i njegovih suprotnosti (naime sve
15 je kušao svoditi na to kao na ono najjednostavnije), ono jednako je pridodao *Jedinici*, ono nejednako pak suvišku ili manjku; u obome se nalazi nejednakost, bilo u velikom bilo u malom, a to dvoje su po višku ili po manjku. Zbog toga je *Dvojina* nazvao neograničenom jer ni jedno od toga, bilo da pretječe bilo da je preteklo, kao takvo, nije ograničeno, već je neograniče-
20 no i beskonačno. —

Kad se *neodređena Dvojina* ograniči putem *Jednog*, tad postaje *Dvojina*—u—brojevima: naime takva *Dvojina* je jedno po vrsti. Osim toga, dva je prvi broj, a njegova su počela ono što pretječe i što je preteklo, jer u prvoj *Dvojini* je sadržano dvostruko i pola. Dvostruko i pola su ono pretječuće i preteklo, ali pretječuće i preteklo nisu dvostruko i pola; zato su to elementi dvostrukog.
25 Budući pak da pretječuće i preteklo, kad se ograniče, postaju dvostruko i pola (ona više nisu neodređena kao što nije neodređeno ni trostruko i treće, četverostruko ili četvrto niti pak bilo što drugo čega pretjecanje je već postalo ograničeno), i budući da to čini narav *Jednog* (jer jedno je sve pojedinačno
30

τόδε τί ἐστὶ καὶ ὠρισμένον), εἴη ἂν στοιχεῖα τῆς δυάδος τῆς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τὸ τε ἐν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀλλὰ μὴν πρῶτος ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταῦτα ἄρα τῆς δυάδος στοιχεῖα. — καὶ διὰ τοιαῦτα μὲν τινὰ ἀρχὰς τῶν τε ἀριθμῶν καὶ τῶν ὄντων ἀπάντων ἐτίθετο Πλάτων τὸ τε ἐν καὶ τὴν δυάδα, ὡς ἐν
35 τοῖς ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ Ἀριστοτέλης λέγει.

11.

Simplic. In Arist. Phys. 453, 30 – 455, 11 Diels = Test. Plat. 23 B
Gaiser

30 Πορφύριος δὲ διαρῥοῦν αὐτὰ ἐπαγγελλόμενος τάδε περὶ αὐτῶν γέγραφεν ἐν τῷ Φιλήβῳ
«αὐτὸς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, καὶ τὸ σφόδρα καὶ τὸ ἥρέμα τῆς ἀπείρου φύσεως εἶναι τίθεται. ὅπου γὰρ ἂν ταῦτα ἐνῇ κατὰ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα, οὐχ ἴσταται οὐδὲ περαίνει τὸ μετέχον αὐτῶν, ἀλλὰ πρόεισιν εἰς τὸ τῆς ἀπειρίας
35 ἄοριστον. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ μείζον καὶ τὸ ἔλαττον καὶ τὰ ἄντ' αὐτῶν λεγόμενα ὑπὸ Πλάτωνος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ὑποκείσθω γὰρ τι μέγεθος πεπερασμένον οἷον πῆχυς, οὗ δίχα
4541 διαιρεθέντος εἰ τὸ μὲν ἕτερον ἡμίπηχυ ἄτμητον ἑάσαιμεν, τὸ δὲ ἕτερον ἡμίπηχυ τέμνοντες κατὰ βραχὺ προστιθοῖμεν τῷ ἄτμήτῳ, δύο ἂν γένοιτο τῷ πῆχει μέρη, τὸ μὲν ἐπὶ τὸ ἔλαττον προϊόν, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μείζον ἀτελευτήτως. οὐ γὰρ ἂν εἰς ἀδιαίρετόν γε ἔλθοιμὲν ποτε μέρος τέμνοντες· συνεχὲς γὰρ ἐστὶν ὁ πῆχυς.
5 τὸ δὲ συνεχὲς διαιρεῖται εἰς αἰεὶ διαιρετά. ἡ δὲ τοιαύτη ἀδιάλειπτος τομὴ δηλοῖ τινὰ φύσιν ἀπείρου κατακεκλεισμένην ἐν τῷ πῆχει, μᾶλλον δὲ πλείους, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ μέγα προϊοῦσαν τὴν δὲ ἐπὶ τὸ μικρόν. ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀόριστος δυάς ὁρᾶται ἔκ τε τῆς ἐπὶ τὸ μέγα καὶ τῆς ἐπὶ τὸ μικρόν μονάδος συγκειμένη.
10 καὶ ὑπάρχει ταῦτα τοῖς τε συνεχέσι σώμασι καὶ τοῖς ἀριθμοῖς· ἀριθμὸς μὲν γὰρ πρῶτος ἡ δυάς ἄρτιος, ἐν δὲ τῇ φύσει τοῦ ἀρτίου τὸ τε διπλάσιον ἐμπεριέχεται καὶ τὸ ἥμισυ, ἀλλὰ τὸ

ukoliko jest nešto i ograničeno), sastojci Dvojine—među—brojevima će morati biti *Jedno* te malo—i—veliko. Dakle, *Dvojina* je prvi broj i to su dakle sastojci te *Dvojine*. —

Iz takovih je razloga Platon za počela brojeva i sveg bivstvujućeg postavio *Jedno* i *Dvojinu*, kako veli Aristotel u spisu 'O 35 *Dobru*'.

11.

Simplikije, *Komentar uz Aristotelovu Fiziku* 453, 30 – 455, 11

U komentaru uz Platonova *Fileba* Porfirije, iskazujući da će 30 razgovjetno pojasniti te stvari (sc. Platonove postavke iz predavanja 'O Dobru'), veli:

«Platon postavlja da manje i više, jako i slabo spadaju u narav beskonačnog. Naime, tamo gdje su ona prisutna i gdje pridone nose jačanju ili slabljenju, ne zaustavlja se i ne skončava i ono što u njima sudjeluje, već se nastavlja u beskonačnost neodređenosti. A slično je i s većim i manjim te s njihovim pripadnim 35 suprotnostima koje je Platon nazvao veliko—i—malo.

Pretpostavimo naime neku omeđenu veličinu poput kocke od koje, ako se podijeli u dva dijela, jednu polovicu više ne di- 4541 jelimo, dok dalje dijeleći drugu polovicu dio po dio pribraja-mo onoj nepodjeljenoj polovici, nastat će dva dijela kocke: naime jedan što se kreće prema manjem i drugi što se kreće prema većem u beskonačnost, jer tako dijeleći nikada nećemo moći stići do nedjeljivog dijela, a kocka je puno tijelo. Ta, ono što je puno dijeli se na uvijek dalje djeljivo. Takva nepresta- 5 na dioba otkriva jednu ili čak više biti beskonačnog koja se nahodi oličena u kocki, a od kojih se jedna razvija k velikom a druga k malom. U tome se pokazuje i *neodređena Dvojina* koja je sastavljena iz jedinice okrenute k velikom i jedinice okrenute k malom.

To se očituje i u punim tijelima i u brojevima: Naime prvi broj 10 je parno dva, a u samoj naravi parnog sadržano je dvostuko i

- μὲν διπλάσιον ἐν ὑπεροχῇ, τὸ δὲ ἡμισυ ἐν ἐλλείψει. ὑπεροχῇ οὖν καὶ ἑλλειψις ἐν τῷ ἀρτίῳ. πρῶτος δὲ ἄρτιος ἐν ἀριθμοῖς ἡ δυάς, ἀλλὰ καθ' αὐτὴν μὲν ἀόριστος, ὠρίσθη δὲ τῇ τοῦ ἐνὸς
 15 μετοχῇ. ὠρίσται γὰρ ἡ δυάς καθ' ὅσον ἐν τι εἰδός ἐστι. στοιχεῖα οὖν καὶ ἀριθμῶν τὸ ἐν καὶ ἡ δυάς, τὸ μὲν περαῖνον καὶ εἰδοποιοῦν, ἡ δὲ ἀόριστος καὶ ἐν ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει.»
 ταῦτα ὁ Πορφύριος εἶπεν αὐτῇ σχεδὸν τῇ λέξει, διαρῥοῦν ἐπαγγειλάμενος τὰ ἐν τῇ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ συνουσία αἰνιγμα-
 τωδῶς ῥηθέντα, καὶ ἴσως ὅτι σύμφωνα ἐκεῖνα ἦν τοῖς ἐν Φιλήβῳ γεγραμμένοις.
- 20 καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ λόγων τοῦ Πλάτωνος ὁμολογῶν λέγειν, οὓς ἱστορήσαν Ἀριστοτέλης τε καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἐταῖροι, τάδε γέγραφε·
 «ζητῶν γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων ὁ Πλάτων, ἐπεὶ πρῶτος ὁ ἀριθμὸς ἐδόκει αὐτῷ τῇ φύσει εἶναι τῶν ἄλλων (καὶ γὰρ τῆς γραμμῆς τὰ πέρατα σημεῖα, τὰ δὲ σημεῖα εἶναι μονάδας θέσιν
 25 ἐχούσας, ἄνευ τε γραμμῆς μήτε ἐπιφάνειαν εἶναι μήτε στερεόν, τὸν δὲ ἀριθμὸν καὶ χωρὶς τούτων εἶναι δύνασθαι), ἐπεὶ τοίνυν πρῶτος τῶν ἄλλων τῇ φύσει ὁ ἀριθμὸς, ἀρχὴν τοῦτον ἡγεῖτο εἶναι καὶ τὰς τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ ἀρχὰς καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ἀρχὰς. πρῶτος δὲ ἀριθμὸς ἡ δυάς, ἥς ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι τό τε ἐν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. καθὸ γὰρ δυάς ἐστι, πλήθος
 30 καὶ ὀλιγότης ἔχειν ἐν ἑαυτῇ· καθὸ μὲν τὸ διπλάσιον ἔστιν ἐν αὐτῇ, πλήθος (πλήθος γὰρ καὶ ὑπεροχὴ καὶ μέγεθος τί τὸ διπλάσιον), καθὸ δὲ ἡμισυ, ὀλιγότης. διὸ ὑπεροχὴν καὶ ἑλλειψιν καὶ μέγα καὶ μικρόν εἶναι ἐν αὐτῇ κατὰ ταῦτα. καθὸ δὲ ἐκάτερόν τε αὐτῆς τῶν μορίων μονὰς καὶ αὕτη ἐν τί εἰδός ἐστι τὸ δυαδικόν, μονάδος αὐτὴν μετέχειν. διὸ ἀρχὰς τῆς
 35 δυάδος ἔλεγε τὸ ἐν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀόριστον δὲ δυάδα ἔλεγεν αὐτὴν τῷ μεγάλῳ καὶ μικρῷ μετέχουσιν ἦτοι

- polovica, samo što dvostruko pripada onom pretičućem, a polovica onom preteklo. Suvišak i manjak su dakle sadržani u parnome. A kako je dva ono prvo parno među brojevima, ono je po sebi neograničeno, a ograničuje se samo po sudjelovanju u *Jednom*. Dva je ograničeno u onoj mjeri u kojoj je pojedinačna vrsta. Dakle *Jedno* i *Dvojina* su sastojci i brojeva, ono prvo kao ograničujuće i proizvođač vrsta, ono drugo kao neomeđeno i po suvišku i po manjku.»
- To je Porfirije iznio skoro istim izričajem, iskazujući razgovjetno ono što bijaše rečeno zagonetno u predavanju 'O Dobru', a možda i zato što je to bilo u skladu s onim što stoji napisano u *Filebu*.
- Tako i Aleksandar, tvrdeći da govori iz Platonovih predavanja
 20 'O Dobru', koja su prenijeli Aristotel i drugi Platonovi pratioci, piše sljedeće:
 «Tražeći počela bivstvjućeg Platon je, budući da mu se učinilo da je broj po naravi prvi od sveg ostalog — doista su naime točke granice pravca, same točke su jedinice što imaju položaj, a bez pravca nema ni površina ni tijela, dok je moguće
 25 da broj opstoji i izvan njih — budući dakle da mu se činilo da je po naravi broj prvi od svega, počelom je postavio broj, a počela prvog broja učinio je počelima svakog broja. Najprvi broj je dva, a njegovim počelima je postavio *Jedno* te veliko—i—malo. Dakle, kao *dvojka*, on u sebi sadrži mnoštvo i malenost. Ukoliko je pak u njoj sadržana dvostrukost, utoliko
 30 sadrži mnoštvo (jer dvostruko je mnoštvo, suvišak i veličina); ukoliko pak sadrži polovicu, sadrži i malenost. Zbog toga su suvišak i manjak, veliko i malo po sebi sadržani u njoj. Ukoliko je pak svaki od pojedinih njezinih dijelova jedan, a ona sama je vrsta, i to vrsta dvojine, utoliko sudjeluje u *Jedinici*. Zbog toga je Platon počelima *Dvojine* nazvao *Jedno* te veliko—i—malo. A 'neodređenom *Dvojinom*' nazvao ju je po tome što,

- 4551 μείζονος καὶ ἐλάττονος τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ἔχειν. κατὰ
 γὰρ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα ταῦτα οὐχ ἴσταται, ἀλλ'
 ἐπὶ τὸ τῆς ἀπειρίας ἀόριστον προχωρεῖ. ἐπεὶ οὖν πρῶτος
 ἀριθμῶν ἡ δυάς, ταύτης δὲ ἀρχαί τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ μικρόν,
 καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ταύτας ἀρχὰς εἶναι ἀνάγκη. οἱ δὲ ἀριθμοὶ
 στοιχεῖα τῶν ὄντων πάντων. ὥστε καὶ πάντων ἀρχαί τὸ ἓν καὶ
 5 τὸ μέγα καὶ μικρόν ἦτοι ἡ ἀόριστος δυάς. καὶ γὰρ ἕκαστος
 τῶν ἀριθμῶν καθόσον μὲν ὅδε τίς ἐστι καὶ εἷς καὶ ὠρισμένος,
 τοῦ ἐνὸς μετέχει, καθόσον δὲ διαιρεῖται καὶ πληθὺς ἐστι, τῆς
 ἀορίστου δυάδος. ἔλεγε δὲ καὶ τὰς ιδέας ὁ Πλάτων ἀριθμούς.
 εἰκότως ἄρα τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν ιδεῶν ἀρχὰς
 ἐποίει. τὴν δὲ δυάδα τοῦ ἀπείρου φύσιν ἔλεγεν, ὅτι οὐχ ὠρίσται
 10 τὸ μέγα καὶ μικρόν ἦτοι το μείζον καὶ ἔλαττον, ἀλλ' ἔχει τὸ
 μᾶλλον καὶ ἥττον, ἅπερ εἰς ἀπειρον πρόεισιν.»

12.

Sextus Empiricus, *Adv. mathem.* X 248–283 = *Test. Plat.* 32 Gaiser

- 248 ἐπεὶ ἔτι τῶν συζυγούντων τῷ χρόνῳ πραγμάτων ἐστὶ καὶ ὁ
 ἀριθμὸς διὰ τὸ μὴ χωρὶς ἐξαριθμήσεως τὴν τοῦ χρόνου
 γίνεσθαι καταμέτρησιν, καθάπερ ὥρων καὶ ἡμερῶν καὶ μηνῶν,
 ἔτι δὲ ἐνιαυτῶν, καλῶς ἔχειν ἡγούμεθα μετὰ τὴν προα-
 νυσθεῖσαν ἡμῖν περὶ ἐκείνου ζήτησιν καὶ τὸν περὶ τούτου
 διαθέσθαι λόγον, καὶ μάλισθ' ὅτι οἱ ἐπιστημονέστατοι τῶν
 φυσικῶν οὕτω μεγάλην δύναμιν τοῖς ἀριθμοῖς ἀπένειμαν, ὥστε
 ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα τῶν ὄλων τούτους νομίζειν. οὗτοι δὲ εἰσιν
 οἱ περὶ τὸν Σάμιον Πυθαγόραν.
 249 εἰοικέναι γὰρ λέγουσι τοὺς φιλοσοφοῦντας γνεσίως τοῖς περὶ
 λόγον πονουμένοις. ὥς γὰρ οὗτοι πρῶτον τὰς λέξεις ἐξετάζουν
 (ἐκ λέξεων γὰρ ὁ λόγος), καὶ ἐπεὶ ἐκ συλλαβῶν αἱ λέξεις, πρῶτον
 σκέπτονται τὰς συλλαβάς, καὶ ἐπεὶ ἐκ συλλαβῶν τὰ στοιχεῖα
 250 τῆς ἐγγραμμάτου φωνῆς ἀναλυομένων, περὶ ἐκείνων πρῶτον
 ἐρευνῶσιν, οὕτω δεῖν φασιν οἱ περὶ Πυθαγόραν τοὺς ὄντως

- sudjelujući u velikom–i–malom te većem i manjem, sadrži i
 ono više i manje. Naime, razvijajući se k uvećanju ili umanjenju, ta svojstva se ne prekidaju već napreduju sve do bezgranične
 4551 neodređenosti. Kako je pak dva prvi od brojeva, a počela su Jedno te malo–i–veliko, nužno je da su to počela i svakog drugog broja. Brojevi su dakle počela sveg bivstvujućeg. Zato su počela svega Jedno te veliko–i–malo, odnosno *neodređena Dvojina*.
 5 Također, svaki pojedini broj, ukoliko je određen, jedan i ograničen, sudjeluje u *Jednome*; ukoliko se pak dijeli ili je mnogostruk, on sudjeluje u *neodređenoj Dvojini*. Nadalje, i ideje je Platon nazvao brojevima. Otuda je sasvim prilično što je počela brojeva učinio i počelima ideja. Tako, neograničenu Dvojину naziva *bit* jer se ni veliko–i–malo a ni veće–i–manje ne ograničuje, nego u sebi sadrže ono više–i–manje koje vodi k
 10 beskonačnom.»

12.

Sekst Empirik, *Protiv matematičara*, X 248–283

- Kako u stvari što su vezane s vremenom spada i broj, jer nema
 248 mjerenja vremena neovisnog o računanju, primjerice pri brojanju sati, dana i mjeseci ili pak godina, smatramo da će biti dobro, nakon što smo zaključili istraživanje o vremenu, razviti govor i o ovome (sc. broju), a ponajviše zato što i najznalčkiji od fizičara pripisuju brojevima tako veliku moć da su ih uzeli za počela i sastojke svega. A to su sljedbenici Pitagore Samljanina.
 Oni vele da pravi filozofi sliče onima što se bave govorom.
 249 Naime kao što ovi prvo istražuju riječi (govor se sastoji od riječi), a budući pak da se riječi sastoje od slogova, prvo razmatraju slogove, a budući da iz slogova, kad ih razlučimo, slijeđe sastojci od zapisanih glasova, najprije će istraživati njih.
 250 Tako isto, vele Pitagorini sljedbenici, moraju istinski fizičari,

- φυσικούς, τὰ περὶ τοῦ παντὸς ἐρευνῶντας, ἐν πρῶτοις ἐξετάζειν, εἰς τίνα τὸ πᾶν λαμβάνει τὴν ἀνάλυσιν.
- τό μὲν οὖν φαινομένην εἶναι λέγειν τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν ἀφυσικόν πως ἐστίν· πᾶν γὰρ τὸ φαινόμενον ἐξ ἀφανῶν ὀφείλει συνίστασθαι, τὸ δ' ἐκ τινων συνεστῶς οὐκ ἐστίν ἀρχή, ἀλλὰ
- 251 τὸ ἐκείνου αὐτοῦ συστατικόν. | ὅθεν καὶ τὰ φαινόμενα οὐ ῥητέον ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων, ἀλλὰ τὰ συστατικὰ τῶν φαινομένων, ἅπερ οὐκέτι ἦν φαινόμενα. τοίνυν ἀδήλους καὶ
- 252 ἀφανεῖς ὑπέθεντο τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς, καὶ οὐ κοινῶς. | οἱ γὰρ ἀτόμους εἰπόντες ἢ ὁμοιομερείας ἢ ὄγκους ἢ κοινῶς νοητὰ σώματα πάντων τῶν ὄντων ἄρχειν πῇ μὲν κατώρθωσαν, πῇ δὲ διέπεσον. ἢ μὲν γὰρ ἀδήλους εἶναι νομίζουσιν τὰς ἀρχὰς, δεόντως ἀναστρέφονται, ἢ δὲ σωματικὰς ὑποτίθενται ταύτας,
- 253 διαπίπτουσιν. | ὥς γὰρ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων προηγείται τὰ νοητὰ καὶ ἄδηλα σώματα, οὕτω καὶ τῶν νοητῶν σωμάτων ἄρχειν δεῖ τὰ ἀσώματα. καὶ κατὰ λόγον· ὥς γὰρ τὰ τῆς λέξεως στοιχεῖα οὐκ εἰσι λέξεις, οὕτω καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα οὐκ ἐστὶ σώματα· ἥτοι δὲ σώματα ὀφείλει τυγχάνειν ἢ ἀσώματα· διὸ πάντως ἐστὶν ἀσώματα.
- 254 καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι φάναι, ὅτι αἰωνίους συμβέβηκεν εἶναι τὰς ἀτόμους, καὶ διὰ τοῦτο δύνασθαι σωματικὰς οὐσας τῶν ὅλων ἄρχειν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ οἱ τὰς ὁμοιομερείας καὶ οἱ τοὺς ὄγκους καὶ οἱ τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀμερῇ λέγοντες εἶναι στοιχεῖα αἰώνιον ἀπολείπουσιν τούτων τὴν ὑπόστασιν, ὥστε μὴ μᾶλλον τὰς ἀτόμους ἢ ταῦτ' εἶναι στοιχεῖα. | εἴτα καὶ
- 255 δεδοσθω ταῖς ἀληθείαις αἰωνίους εἶναι τὰς ἀτόμους· ἀλλ' ὃν τρόπον οἱ ἀγένητον καὶ αἰώνιον ἀπολείποντες τὸν κόσμον οὐδὲν ἦττον πρὸς ἐπίνοιαν ζητοῦσι τὰς πρῶτον συστησάμενας αὐτὸν ἀρχὰς, οὕτω καὶ ἡμεῖς, φασὶν οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων, κατ' ἐπίνοιαν σκεπτόμεθα τὸ ἐκ τινων τὰ αἰώνια ταῦτα καὶ λόγῳ θεωρητὰ συνέστηκε σώματά. | ἥτοι οὖν σώματά
- 256 ἐστὶ τὰ συστατικὰ αὐτῶν ἢ ἀσώματα. καὶ σώματα μὲν οὐκ ἂν εἴπαιμεν, ἐπεὶ δεήσει κακείνων σώματα λέγειν εἶναι συστατικὰ καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον προβαιούσης τῆς ἐπινοίας ἀναρχον

istražujući sve što jest, na prvom jestu ispitati dokle se može raščlaniti cjelokupno bivstvo.

Reći dakle da je počelo cjeline zamjedbene naravi na neki je način nepripadno naravi fizičkog istraživanja. Naime, sve vidljivo mora se na neki način sastojati od nevidljivog, a ono što se sastoji od nečeg nije počelo, već je počelo samo sastojak složenog. Otuda se ne može reći da su vidljive stvari počelo cjeline, već da su to sastojci vidljivih stvari, a ti više nisu vidljivi. Tako su počela bivstva odredili kao neočita i nevidljiva, makar ne složno. Oni naime što uzimaju atome ili istodjelnice ili tjelešca ili općenito samo mislena tijela za početak sveg bivstva, dijelom su ispravno postupili, ali dijelom pogriješili. Ukoliko naime počela svega uzimaju kao nevidljiva, stvarno su pogodili, no ukoliko pretpostavljaju da su tjelesna, griješe. Naime kao što mislena i nevidljiva tijela prethode zamjedbenom, tako isto netjelesne stvari moraju biti početkom mislenih tijela. To važi i za govor: kao što sastojci riječi sami nisu riječi, tako ni sastojci tijela sami nisu tijela. Uistinu pak oni mogu biti samo ili tijela ili bestjelesna; zato su svakako bestjelesna. Doista nije moguće reći da atomima pripada biti vječnima i da zbog toga, budući da su tjelesni, mogu biti početkom svega. Jer oni što zagovaraju istodjelnice ili tjelešca ili pak najmanje i neodređene veličine kao sastojke na prvom mjestu im pridaju vječnu opstojnost, tako da sami atomi nisu u većoj mjeri sastojci od njih. No neka bude dopušteno da atomi doista budu vječni: ipak, upravo kao što i oni koji svijetu pripisuju nerođenost i vječnost isto tako u razmatranjima traže počela koja su ga prvo izgradila, tako i mi, vele Pitagorejci među filozofima fizičarima, u mislima razmatramo iz čega su sastavljena ta vječna tijela koja se mogu motriti samo uz pomoć pojma. Uistinu pak njihovi sastojci su ili tijela ili bestjelesne stvari. No ne možemo reći da su to tijela, jer će se tada morati govoriti da postoje i tijela—sastojine tih drugih tijela, te tako dok

- 257 γίνεσθαι τὸ πᾶν. | λείπεται ἄρα λέγειν ἐξ ἁσωμάτων εἶναι
τὴν σύστασιν τῶν νοητῶν σωμάτων (ὅπερ καὶ Ἐπίκουρος
ὁμολόγησε, φήσας κατὰ ἀθροισμὸν σχήματος τε καὶ μεγέθους
καὶ ἀνιτιτυπίας καὶ βάρους τὸ σῶμα νενοῆσθαι).
ἀλλ' ὅτι ἁσωμάτους εἶναι δεῖ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγῳ θεωρητῶν
258 σωμάτων, ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές. | ἤδη δὲ οὐκ εἴ τινα
προϋφέστηκε τῶν σωμάτων ἁσώματα, ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης
στοιχεῖά ἐστι τῶν ὄντων καὶ πρῶταί τινες ἀρχαί. — ἰδοὺ γὰρ
καὶ αἱ ιδέαι ἁσώματοι οὔσαι κατὰ τὸν Πλάτωνα προϋφεστᾶσι
τῶν σωμάτων, καὶ ἕκαστον τῶν γινομένων πρὸς αὐτὰς γίνεται
ἀλλ' οὐκ εἰσι τῶν ὄντων ἀρχαί, ἐπεὶ ἐκάστη ιδέα κατ'
ιδίαν μὲν λαμβανομένη ἐν εἶναι λέγεται, κατὰ σύλληψιν δὲ
ἐτέρας ἢ ἄλλων δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες, ὥστε εἶναι τι
ἐπαναβεβηκὸς αὐτῶν τῆς ὑποστάσεως, τὸν ἀριθμὸν, οὗ κατὰ
μετοχὴν τὸ ἐν ἢ τὰ δύο ἢ τὰ τρία ἢ τὰ τούτων ἐτι πλείονα
259 ἐπικατηγορεῖται αὐτῶν. — | καὶ τὰ στερεὰ σχήματα προεπι-
νοεῖται τῶν σωμάτων, ἁσώματον ἔχοντα τὴν φύσιν. ἀλλ'
ἀνάπαλιν οὐκ ἄρχει τῶν πάντων. προάγει γὰρ καὶ τούτων
κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τὰ ἐπίπεδα σχήματα διὰ τὸ ἐξ ἐκείνων τὰ
260 στερεὰ συνίστασθαι. | ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰ ἐπίπεδα σχήματα
θεῖη τίς ἂν τῶν ὄντων στοιχεῖα. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πάλιν ἐκ
προαγόντων συντίθεται τῶν γραμμῶν, καὶ αἱ γραμμαὶ
προεπινοούμενους ἔχουσι τοὺς ἀριθμούς, παρόσον τὸ μὲν ἐκ
τριῶν γραμμῶν τρίγωνον καλεῖται καὶ τὸ ἐκ τεσσάρων
τετράγωνον. καὶ ἐπεὶ ἡ ἀπλὴ γραμμὴ οὐ χωρὶς ἀριθμοῦ
νενόηται, ἀλλ' ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀγομένη ἔχεται τῶν
δυεῖν, οἱ τε ἀριθμοὶ πάντες καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὸ ἐν πεπτώκασιν
(καὶ γὰρ ἡ δυὰς μία τις ἐστὶ δυὰς, καὶ ἡ τριάς ἐν τί ἐστι,
261 τριάς, καὶ ἡ δεκάς ἐν ἀριθμοῦ κεφάλαιον), | ἐνθεν κινηθεὶς ὁ
Πυθαγόρας ἀρχὴν ἔφησεν εἶναι τῶν ὄντων τὴν μονάδα, ἧς
κατὰ μετοχὴν ἕκαστον τῶν ὄντων ἐν λέγεται.
καὶ ταύτην κατ' αὐτότητα μὲν ἑαυτῆς νοουμένην μονάδα
νοεῖσθαι, ἐπισυντεθεῖσαν δ' ἑαυτῇ κατ' ἑτερότητα ἀποτελεῖν

- istraživanje ide u beskonačnost cjelina ostaje bez počela. Ne
preostaje dakle drugo nego reći da su mislena tijela sazdana od 257
netjelesnog (a s time se slagao Epikur, rekavši da se tijelo
poima prema složaju oblika, veličine, otpornosti i težine).
Da počela pojmovno shvatljivih tijela moraju biti bestjelesna,
jasno je iz do sada rečenog. No ako nešto bestjelesno i pretho- 258
di tijelima, ono nije zbog toga i nužno sastojak bivstvjućeg
ili pak samo prvo počelo. — Pogledajmo naime da i ideje, koje
su po Platonu bestjelesne, prethode tijelima i da svo postajuće
postaje po njima. Nego one svejedno nisu počela bivstvjućeg,
budući da se svaka ideja, dok se spoznaje za sebe, izriče da je
jedna, ali se u svezi s drugom ili ostalima izriče kao dvije, tri,
četiri, tako da mora postojati nešto što ih nadilazi po pretpo-
stavci, a to je broj; po dioništvu u njemu jedno, dva, tri ili još
veće bivaju izrečeni o njima (sc. idejama). — I plošni likovi 259
se također spoznaju prije tijela, jer imaju bestjelesnu narav.
Ali, opet, ni oni nisu počelo svega jer naime i njima pojmov-
no prethode plošni likovi i to zato što se obujamni likovi sa-
stoje od ovih drugih. Međutim, ni plošne likove nitko ne bi 260
postavio sastojcima bivstva jer se svaki od njih sastoji od crta
kao onog prethodećeg, a sami pravci opet imaju brojeve da se
pojmovno spoznaju prije njih, naime ukoliko se ono sazdan
od tri pravca naziva trokutom, a ono od četiri četverokutom.
A budući pak da se i prosti pravac ne poima neovisno od broja
već je, vodeći od jedne točke do druge, vezan za broj dva, svi
brojevi potpadaju i sami pod jedan (naime i dvojka je jedna
dvojka, i trojka je nešto jedno, upravo trojka, i desetica je je- 261
dan broj, i to glavni). Po tome se vodeći, Pitagora je rekao da
je *jedinica* počelo bivstva, a po sudjelovanju u njoj da se sva-
ko bivstvjuće naziva jednim.
Ako se pak jedinica pomišlja po istoti sa samom sobom, po-
mišlja se kao *Jednota*, a ako je pak združena sa samom sobom

- τὴν καλουμένην ἀόριστον δυάδα διὰ τὸ μηδεμίαν τῶν ἀριθμητῶν καὶ ὠρισμένων δυάδων εἶναι τὴν αὐτὴν, πάσας δὲ κατὰ μετοχὴν αὐτῆς δυάδας νενοῆσθαι, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς
- 262 μονάδος ἐλέγχουσιν. | δύο οὖν τῶν ὄντων ἀρχαί, ἥ τε πρώτη μονάς, ἥς κατὰ μετοχὴν πᾶσαι αἱ ἀριθμηταὶ μονάδες νοοῦνται μονάδες, καὶ ἡ ἀόριστος δυάς, ἥς κατὰ μετοχὴν αἱ ὠρισμέναι δυάδες εἰσὶ δυάδες.
- καὶ ὅτι ταῖς ἀληθείαις αὐταὶ εἰσι τῶν ὄλων ἀρχαί, ποικίλως
- 263 οἱ Πυθαγορικοὶ διδάσκουσιν. | τῶν γὰρ ὄντων, φασί, τὰ μὲν κατὰ διαφορὰν νοεῖται, τὰ δὲ κατ' ἐναντίωσιν, τὰ δὲ πρὸς τι. κατὰ διαφορὰν μὲν οὖν εἶναι τὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ κατ' ἰδίαν περιγραφὴν ὑποκείμενα, οἷον ἄνθρωπος ἵππος φυτὸν γῆ ὕδωρ ἄῃρ πῦρ· τούτων γὰρ ἕκαστον ἀπολύτως θεωρεῖται καὶ οὐχ
- 264 ὥς κατὰ τὴν πρὸς ἕτερόν σχέσιν. | κατ' ἐναντίωσιν δὲ ὑπάρχειν ὅσα ἐξ ἐναντιώσεως ἑτέρου πρὸς ἕτερον θεωρεῖται, οἷον ἀγαθὸν καὶ κακόν, δίκαιον ἄδικον, συμφέρον ἀσύμφορον, ὅσιον ἀνόσιον,
- 265 εὖσεβές ἄσεβές, κινούμενον ἡρεμοῦν, τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐμπερῇ. | πρὸς τι δὲ τυγχάνειν τὰ κατὰ τὴν ὥς πρὸς ἕτερον σχέσιν νοούμενα, οἷον δεξιὸν ἀριστερόν, ἄνω κάτω, διπλάσιον ἡμισυ· τὸ τε γὰρ δεξιὸν νοεῖται κατὰ τὴν ὥς πρὸς τὸ ἀριστερόν σχέσιν καὶ τὸ ἀριστερόν κατὰ τὴν ὥς πρὸς τὸ δεξιόν, τὸ τε κάτω κατὰ τὴν ὥς πρὸς τὸ ἄνω καὶ τὸ ἄνω κατὰ τὴν ὥς πρὸς τὸ κάτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ παραπλήσιον.
- 266 διαφέρειν δὲ φασὶ τὰ κατὰ ἐναντίωσιν νοούμενα τῶν πρὸς τι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐναντίων ἢ τοῦ ἑτέρου φθορὰ γένεσις ἐστὶ τοῦ ἑτέρου, οἷον ἐπὶ ὑγείας καὶ νόσου κινήσεως τε καὶ ἡρεμίας· νόσου τε γὰρ γένεσις ἄρσις ἐστὶν ὑγείας, ὑγείας τε γένεσις ἄρσις ἐστὶ νόσου, καὶ κινήσεως μὲν ὑπόστασις φθορὰ στάσεως, γένεσις δὲ στάσεως ἄρσις κινήσεως. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ λύπης καὶ ἀλυπίας ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ καὶ κοινῶς τῶν ἐναντίων φύσιν ἐχόντων. | τὰ δὲ πρὸς τι συνύπαρξιν τε καὶ συναναίρεσιν ἀλλήλων περιεῖχεν· οὐδὲν γὰρ δεξιὸν ἐστίν, ἐὰν μὴ καὶ ἀριστερόν ὑπάρχη, οὐδὲ διπλάσιον, ἐὰν μὴ καὶ τὸ ἡμισυ προὑποκέηται οὐ διπλάσιόν ἐστιν.
- 267

- po drugoti, ona proizvodi *neodređenu Dvojину*, nazvanu po tome što sama nije ni jedna od brojevni i ograničenih dvojki, već se sve druge pomišljaju kao dvojke po sudjelovanju u njoj, upravo kako to pokazuje spram jedinice. Dva su dakle počela
- 262 bivstva: prvo, *Jednota* — po sudjelovanju u kojoj se sve ostale brojevne jedinice pomišljaju kao jedinice, te drugo, neodređena Dvojina — po sudjelovanju u kojoj sve ograničene dvojke jesu dvojke.
- A da su doista to počela svega, poučavaju Pitagorici na različite načine. Od bivstvjućeg, vele oni, jedna se pomišljaju po
- 263 razlici, druga po suprotnosti, a druga opet po odnosu spram nečega. Po razlici da su naime opstojeća po sebi ili po nekom obilježju kao što su čovjek, konj, biljka, zemlja, voda, zrak, vatra; naime svako se od ovoga pomišlja izdvojeno, a ne po odnosu prema drugome. U bivstvjuća po suprotnosti spada-
- 264 ju sva ona koja se pomišljaju iz suprotnosti jednog prema drugom, poput dobro-loše, pravedno-nepravedno, korisno-štetno, sveto-nesveto, bogobojazno-bezbožno, pokrenuto-mirujuće, i
- 265 ostale slične stvari. U ono spram-čega spadaju bivstvjuća koja se pomišljaju po odnosu spram drugog poput desno-lijevo, gore-dolje, dvostruko-pola; naime desno se pomišlja po odnosu spram lijevog, a lijevo opet po odnosu spram desnog, dolje spram gore, gore spram dolje. A slično i kod ostaloga. Vele da se ono što se pomišlja po suprotnosti razlikuje od
- 266 onoga po odnosu: naime, kod suprotnoga propast jednoga jest nastanak drugoga, kao kod zdravlja i bolesti, kretanja i mirovanja; nastanak bolesti jest kraj zdravlja kao što je nastanak zdravlja kraj bolesti; isto tako, postanje kretanja jest propast stajanja, a nastanak stajanja jest kraj kretanja. Isti razmjer vrijedi i kod bola i lišenosti bola, dobrog i lošeg te općenito kod svega što ima narav suprotnosti. S druge strane, ono po odnosu
- 267 se obdržava po međusobnoj supripadnosti i izostavljanju: naime ništa nije desno ako se tu ne nahodi i lijevo, niti pak dvostruko ako već ne predleži neko pola od čega dvostruko jest dvostruko.

- 268 πρὸς τούτοις ἐπὶ μὲν τῶν ἐναντίων ὡς ἐπίπαν οὐδὲν θεωρεῖται μέσον, καθάπερ εὐθέως ἐπὶ ὑγείας καὶ νόσου ζωῆς τε καὶ θανάτου κινήσεως τε καὶ μονῆς· μεταξὺ γὰρ τοῦ ὑγιαίνειν καὶ νοσεῖν οὐδὲν ἐστὶ, καὶ μεταξὺ τοῦ ζῆν καὶ τεθνάναι καὶ ἔτι τοῦ κινεῖσθαι καὶ μένειν. ἐπὶ δὲ τῶν πρὸς τί πως ἐχόντων ἐστὶ <τι> μέσον· τοῦ γὰρ μείζονος, εἰ τύχοι, καὶ τοῦ μικρότερου τῶν πρὸς τί πως καθεστώτων μεταξὺ γένοιτ' ἂν τὸ ἴσον, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ πλείονος καὶ ἥττονος τὸ ἱκανόν, ὁξέος τε καὶ βαρέος τὸ σύμφωνον.
- 269 ἄλλὰ γὰρ τῶν τριῶν ὄντων γενῶν, τῶν τε καθ' ἑαυτὰ ὑφ' ἐστῶ-
των καὶ τῶν κατ' ἐναντιότητα καὶ ἔτι τῶν πρὸς τι νοουμένων, ὁφείλει κατ' ἀνάγκην καὶ τούτων αὐτῶν ἐπάνω τι γένος τετάχθαι, καὶ πρῶτον ὑπάρχειν διὰ τὸ καὶ πᾶν γένος προὑ-
πάρχειν τῶν ὑφ' αὐτὸ τεταγμένων εἰδῶν. ἀναιρουμένου γοῦν αὐτοῦ πάντα τὰ εἶδη συναναιρεῖται, τοῦ δὲ εἶδους ἀναιρε-
θέντος οὐκέτ' ἀνασκευάζεται τὸ γένος· ἥρτηται γὰρ ἐξ ἐκείνου τοῦτο, καὶ οὐκ ἀνάπαλιν.
- 270 καὶ δὴ τῶν μὲν καθ' αὐτὰ νοουμένων γένος ὑπεστήσαντο Πυθαγορικῶν παῖδες, ὡς ἐπαναβεβηκός, τὸ ἐν· καθὰ γὰρ τοῦτο καθ' αὐτὸ ἐστίν, οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν κατὰ διαφορὰν ἐν τέ-
271 ἐστὶ καὶ καθ' ἑαυτὸ θεωρεῖται. | τῶν δὲ κατ' ἐναντίωσιν ἔλεξαν ἄρχειν, γένους τάξιν ἐπέχον, τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον· ἐν τούτοις γὰρ ἡ πάντων τῶν ἐναντιουμένων θεωρεῖται φύσις, οἷον μονῆς μὲν ἐν ἰσότητι (οὐ γὰρ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥσσον), κινήσεως δὲ ἐν ἀνισότητι (ἐπιδέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥσσον). | ὡσαύτως δὲ τὸ μὲν κατὰ φύσιν ἐν ἰσότητι (ἀκρότης γὰρ ἦν ἀνεπίτατος), τὸ δὲ παρὰ φύσιν ἐν ἀνισότητι (ἐπεδέχετο γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἥσσον). ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ ὑγείας
272 καὶ νόσου εὐθυτητός τε καὶ στρεβλότητος. | τὰ μέντοι γε πρὸς τί ὑφέστηκε γένει τῇ τε ὑπεροχῇ καὶ τῇ ἐλλείψει· μέγα μὲν γὰρ καὶ μείζον πολὺ τε καὶ πλεῖον ὑψηλόν τε καὶ ὑψηλότερον καθ' ὑπεροχὴν νοεῖται, μικρόν δὲ καὶ μικρότερον ὀλίγον τε καὶ ὀλιγώτερον ταπεινόν τε καὶ ταπεινότερον κατ' ἐλλείψειν. | ἀλλ'
274 ἐπεὶ τὰ καθ' αὐτὰ καὶ τὰ κατ' ἐναντίωσιν καὶ τὰ πρὸς τι,

- Nadalje, da se kod suprotnosti općenito ništa ne može pomiš-
ljati kao srednje, baš kao kod bolesti i zdravlja, smrti i živo-
ta, kretanja i mirovanja; između biti zdrav i biti bolestan ne
postoji ništa srednje, niti pak između živjeti i biti mrtav, ili
kretanja i mirovanja. Međutim, u onome spram-čega u nekom
smislu postoji sredina: nađe li se veće i manje među onim što
je postavljeno spram nečeg, između će biti ono jednako, kao
što dostatno dolazi između više i manje, a skladno između
visokog i niskog zvuka.
- Međutim, osim triju postojećih rodova — onoga što opstoji po
sebi, onoga što se pomišlja po suprotnosti i onoga što se po-
mišlja spram nečega — nužno je da povrh tih bude postavljen
još jedan rod te da on opstoji na prvom mjestu zbog toga što
svaki rod opstoji prije vrsta koje su po njemu uređene. Jer ako
se razdijeli rod, razdjeljuju se i sve vrste, ali ako je ideja raz-
dijeljena, ni u kom slučaju se ne razrješuje i rod. Jer, vrsta
ovisi o rodu, ali ne i obrnuto.
- I doista, od onoga što se pomišlja po sebi postavili su naslje-
dnici Pitagorejaca kao još viši rod *Jedno*. Ukoliko naime to
jest po sebi, i svako od onog po razlici jest jedno i pomišlja
se po sebi. Onome pak što je po suprotnosti rekoše da je počeo,
271 koje drži poredak roda, ono jednako i nejednako; u njima se naime spoznaje narav svega zahvaćenog suprotnošću, kao na
primjer narav mirovanja u jednakosti (ono naime ne dopušta
više-i-manje) ili pak narav kretanja u nejednakosti (ono pak
dopušta više-i-manje). Slično tome i ono što je po naravi —
272 u jednakosti (ta im je pak visina bila neosvojiva), a ono što je
mimo naravi — u nejednakosti (jer ona je dopuštala više-i-
273 —manje). Isti je odnos u bolesti-i-zdravlju te u pravom-i-zakrivljenom. Međutim ono po odnosu opstoji po rodu suviška
i manjka: naime veliko i veće, mnogo i više, visoko i višlje
pomišljaju se po suvišku, dok se malo i manje, maleno i ma-
lenije, nisko i niže pomišljaju prema manjku. Budući da su
ono po sebi, po suprotnosti i po odnosu spram drugog rodovi,
274

- γένη ὄντα, εὐρηται ἄλλοις γένεσιν ὑποταττόμενα, καθάπερ τῷ τε ἐνὶ καὶ τῇ ἰσότητι καὶ ἀνισότητι ὑπεροχῇ τε καὶ ἐλλείψει, σκοπῶμεν, εἰ καὶ ταῦτα τὰ γένη δύναται ἐπ' ἄλλα λαμβάνειν
- 275 τὴν ἀναπομπήν. οὐκοῦν ἡ μὲν ἰσότης τῷ ἐνὶ ὑπάγεται (τὸ γὰρ ἐν πρώτως αὐτὸ ἐαυτῷ ἐστὶν ἴσον), ἡ δὲ ἀνισότης ἐν ὑπεροχῇ τε καὶ ἐλλείψει βλέπεται· ἀνισα γὰρ ἐστὶν ὧν τὸ μὲν ὑπερέχει τὸ δὲ ὑπερέχεται. ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπεροχὴ καὶ ἡ ἔλλειψις κατὰ τὸν τῆς ἀορίστου δυνάδος λόγον τέτακται, ἐπειδήπερ ἡ πρώτη ὑπεροχὴ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐν δυσὶν ἐστι, τῷ τε ὑπερέχοντι καὶ τῷ ὑπερεχομένῳ.
- 276 ἀνέκυψαν ἄρα ἀρχαί πάντων κατὰ τὸ ἀνωτάτω ἢ τε πρώτη μονὰς καὶ ἡ ἀορίστος δυνάς· ἐξ ὧν γίνεσθαι φασι τὸ τ' ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις πάλιν δυνάδα, ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης μονάδος τὸ ἐν, ἀπὸ δὲ τῆς μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυνάδος τὰ δύο. δις γὰρ τὸ ἐν δύο, καὶ μήπω ὑποκειμένου ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τοῦ δύο οὐδὲ τὸ δις ἦν ἐν τούτοις, ἀλλ' ἐλήφθη ἐκ τῆς ἀορίστου δυνάδος, καὶ οὕτως ἐκ ταύτης τε καὶ τῆς μονάδος ἐγένετο ἡ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς
- 277 δυνάς. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀριθμοὶ ἐκ τούτων ἀπετελέσθησαν, τοῦ μὲν ἐνὸς ἀεὶ περατοῦντος, τῆς δὲ ἀορίστου δυνάδος δύο γεννώσης καὶ εἰς ἄπειρον πλήθος τοὺς ἀριθμοὺς ἐκτεινούσης. ὅθεν φασὶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις τὸν μὲν τοῦ δρῶντος αἰτίου λόγον ἐπέχειν τὴν μονάδα, τὸν δὲ τῆς πασχούσης ὕλης τὴν δυνάδα· καὶ ὃν τρόπον τοὺς ἐξ αὐτῶν ὑποστάντας ἀριθμοὺς ἀπετέλεσαν, οὕτω καὶ τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν κόσμῳ συνεστήσαντο.
- 278 εὐθέως γὰρ τὸ σημεῖον κατὰ τὸν τῆς μονάδος λόγον τετάχθαι· ὥς γὰρ ἡ μονὰς ἀδιαίρετόν τι ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ σημεῖον, καὶ ὃν τρόπον ἡ μονὰς ἀρχὴ τις ἐστὶν ἐν ἀριθμοῖς, οὕτως καὶ τὸ σημεῖον ἀρχὴ τις ἐστὶν ἐν γραμμαῖς. ὥστε τὸ μὲν σημεῖον τὸν τῆς μονάδος εἶχε λόγον, ἡ δὲ γραμμὴ κατὰ τὴν τῆς δυνάδος ιδέαν ἐθεωρεῖτο· κατὰ μετάβασιν γὰρ καὶ ἡ δυνάς καὶ ἡ γραμμὴ
- 279 νοεῖται. καὶ ἄλλως· τὸ μεταξὺ δυεῖν σημείων νοοῦμενον ἀπλατὲς μῆκος ἐστι γραμμὴ. τοίνυν ἔσται κατὰ τὴν δυνάδα ἡ

a smatraju se podređenima drugim rodovima kao što su jedno, jednakost i nejednakost, suvišak i manjak, razmotrimo još mogu li se i ti rodovi uzdignuti na neki viši. Doista se jedna-

kost svrstava pod *Jedno* (u jednako najprije spada jedno, i to kao jednako samome sebi), dok nejednakost pripada suvišku i manjku; nejednako je ono čega jedno pretječe a drugo je preteklo. Nadalje, i suvišak i manjak su poredani prema odnosu neodređene *Dvojine* budući da najprvi višak i manjak postoje u dvojem, u jednome pretječućem i drugome preteklom.

Postavili su dakle najvišim počelima prvu *Jednotu* i *neodređenu Dvojimu*.

Odatle vele da postaju brojeva jedinica i dvojka koja opstoji samo među brojevima: iz prve *Jednote* nastaje jedinica, a iz *Jednote* i *neodređene Dvojine* nastaje dvojka. Jer dva puta jedan jest dva, a kako među brojevima nigdje nije predležalo dva niti se pak tamo nahodi ono dvaput, nego je bilo uzeto iz *neodređene Dvojine*, iz toga i iz *Jednote* nastala je brojeva dvojka. Na isti način su iz njih bili proizvedeni i svi ostali brojevi, pri čemu *Jedno* uvijek djeluje ograničavajuće a *neodređena Dvojina* rađa dvojku i proteže brojeve u beskonačnost. Otud vele da među tim počelima *Jednota* nosi pojam radnog uzroka, a *Dvojina* pojam trpne tvari. I kao što su iz toga proizveli brojeve izvedene iz tih počela tako su sazdali i kozmos i sve unutar njega.

Upravo isto tako vele da se točka određuje prema pojmu *jedinice*: kao što *jedinica* spada u nedjeljivo, tako isto i točka; kao što je, nadalje, *jedinica* vrsta početka među brojevima, tako je isto točka vrsta početka među crtama. Tako, kao što je točka sadržavala odnos *Jednote*, i crta se promatra prema ideji *neodređene Dvojine*: i jedna i druga se pomišljaju po nekom prijelazu. Ili drugačije rečeno: crta je dužina što se pomišlja između dvije točke i lišena širine. Dakle, crta postaje po *dvoj-*

- γραμμή, τὸ δὲ ἐπίπεδον κατὰ τὴν τριάδα, ὃ μὴ μόνον μῆκος
 αὐτὸ θεωρεῖται καθὼς ἦν ἡ δυνάς, ἀλλὰ καὶ τρίτην προσείληφε
 280 διάστασιν τὸ πλάτος. | τιθεμένων δὲ τριῶν σημείων, δυνεῖν μὲν
 ἐξ ἐναντίου διαστήματος, τρίτου δὲ κατὰ μέσον τῆς ἐκ τῶν
 δυνεῖν ἀποτελεσθείσης γραμμῆς, πάλιν ἐξ ἄλλου διαστήματος,
 ἐπίπεδον ἀποτελεῖται. τὸ δὲ στερεὸν σχῆμα καὶ τὸ σῶμα,
 καθάπερ τὸ πυραμοειδές, κατὰ τὴν τετράδα τάττεται. τοῖς
 γὰρ τρισὶ σημείοις, ὡς προεῖπον, κειμένοις ἐπιτεθέντος ἄλλου
 τινὸς ἄνωθεν σημείου πυραμοειδές ἀποτελεῖται σχῆμα στερεοῦ
 σώματος· ἔχει γὰρ ἤδη τὰς τρεῖς διαστάσεις, μῆκος πλάτος
 βάθος.
- 281 τινὲς δ' ἀπὸ ἐνὸς σημείου τὸ σῶμά φασι συνίστασθαι· τουτὶ
 γὰρ τὸ σημεῖον ῥυέν γραμμὴν ἀποτελεῖν, τὴν δὲ γραμμὴν
 ῥυεῖσαν ἐπίπεδον ποιεῖν, τοῦτο δὲ εἰς βάθος κινηθὲν τὸ σῶμα
 282 γεννᾶν τριχῇ διαστατόν. | διαφέρει δὲ ἡ τοιαύτη τῶν Πυθα-
 γορικῶν στάσις τῆς τῶν προτέρων. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐκ δυνεῖν
 ἀρχῶν, τῆς τε μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυνάδος, ἐποιοῦν τοὺς
 ἀριθμούς, εἴτ' ἐκ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα καὶ τὰς γραμμὰς τά
 τε ἐπίπεδα σχήματα καὶ τὰ στερεά· οὗτοι δὲ ἀπὸ ἐνὸς σημείου
 τὰ πάντα τεκταίνουσιν. ἐξ αὐτοῦ μὲν γὰρ γραμμὴ γίνεται,
 ἀπὸ γραμμῆς δὲ ἐπιφάνεια, ἀπὸ δὲ ταύτης σῶμα.
- 283 πλὴν οὕτω μὲν ἀποτελεῖται τὰ στερεὰ σώματα ἡγουμένων
 τῶν ἀριθμῶν ἀφ' ὧν λοιπὸν καὶ τὰ αἰσθητὰ συνίσταται, γῆ
 τε καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ, καὶ καθόλου ὁ κόσμος, ὃν φασι
 καθ' ἁρμονίαν διοικεῖσθαι πάλιν ἐχόμενοι τῶν ἀριθμῶν, ἐν
 οἷς οἱ λόγοι εἰσὶ τῶν συστατικῶν τῆς τελείου ἁρμονίας
 συμφωνιῶν, τῆς τε διὰ τεσσάρων καὶ τῆς διὰ πέντε καὶ τῆς
 διὰ πασῶν, ὧν ἡ μὲν ἐν ἐπιτρίτῳ ἔκειτο λόγῳ, ἡ δὲ ἐν ἡμιολίῳ,
 ἡ δὲ ἐν διπλασίονι.

ci, a površina po *trojci*, jer se ova ne pomišlja samo po dužini
 kao u slučaju *dvojke*, već je zadobila treću protegu, t.j. širinu.
 Naime, ako su postavljene tri točke, od kojih dvije na nasupro- 280
 tnoj razdaljini, a treća prema sredini crte povučene između
 prvih dviju, ali opet na drugoj razdaljini, nastaje površina.
 Plošno tijelo je istovremeno i lik i tijelo, poput piramide, ali
 se uređuje prema *čtetvorci*. Piramidalni lik obujamnog tijela
 izvodi se tako da se trima točkama koje leže, kako je već reče-
 no, doda još jedna odozgo: taj lik ima tri protege: dužinu,
 širinu, visinu.

Međutim neki vele da se tijelo sastoji od jedne točke: po tome, 281
 točka u kretanju pravi crtu, crta u pokretu proizvodi površinu,
 a površina pomaknuta u visinu rađa tijelo s tri protege. To se
 stanovište razlikuje od onog ranijih Pitagorika. Oni raniji su 282
 izvodili brojeve iz dvaju počela, *Jednote* i *neodređene Dvojine*,
 iz brojeva opet točke, crte, površine i tijela; ovi drugi izvode
 sve iz jedne točke iz koje nastaje crta, iz crte površina, a iz nje
 opet tijelo.

No i bez toga, obujamna tijela nastaju vodeći se prema broje- 283
 vima: iz njih su na kraju sastavljene osjetilne sastojine, t.j.
 zemlja, voda, zrak i vatra, te općenito kozmos za koji vele,
 držeći se opet brojeva, da je uređen po skladu; u brojevima da
 su sadržani razmjeri sastavnih suzvučja savršenog sklada: su-
 zvučja četvrtinke, petinke i osminke, od kojih prvi počiva na
 odnosu cijelo i trećina (4 : 3), drugi na cijelo i pol (3 : 2), a
 treći na dvostruk (2 : 1).

13.

Simplic. *In Arist. Phys.* 247, 30 – 248, 15 Diels = *Test. Plat.* 31 Gaiser

- 30 ἐπειδὴ πολλαχοῦ μέμνηται τοῦ Πλάτωνος ὁ Ἀριστοτέλης ὡς
τὴν ὕλην μέγα καὶ μικρὸν λέγοντος, ἰστέον ὅτι ὁ Πορφύριος
ἱστορεῖ τὸν Δερκυλίδην ἐν τῷ ΙΑ' τῆς Πλάτωνος φιλοσοφίας,
ἐνθα περὶ ὕλης ποιεῖται τὸν λόγον, Ἑρμοδώρου τοῦ Πλάτωνος
ἐταίρου λέξιν παραγράφειν ἐκ τῆς περὶ Πλάτωνος αὐτοῦ
συγγραφῆς, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι τὴν ὕλην ὁ Πλάτων κατὰ τὸ
35 ἄπειρον καὶ ἄοριστον ὑποτιθέμενος ἀπ' ἐκείνων αὐτὴν ἐδήλου
248 τῶν τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ἐπιδεχομένων, ὧν καὶ τὸ μέγα
καὶ τὸ μικρὸν ἐστίν. εἰπὼν γὰρ ὅτι «τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ'
αὐτὰ εἶναι λέγει, ὡς ἄνθρωπον καὶ ἵππον, τὰ δὲ πρὸς ἕτερα,
καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς πρὸς ἐναντία, ὡς ἀγαθὸν κακῷ, τὰ δὲ
5 ὡς πρὸς τι, καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς ὀρισμένα, τὰ δὲ ὡς ἄοριστα»
ἐπάγει· «καὶ τὰ μὲν ὡς μέγα πρὸς μικρὸν λεγόμενα πάντα ἔχειν
τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· ἔστι <γὰρ> μᾶλλον εἶναι· μείζον καὶ
ἔλαττον εἰς ἄπειρον φερόμενα· ὡσαύτως δὲ καὶ πλατύτερον
καὶ στενότερον καὶ βαρύτερον καὶ κουφότερον καὶ πάντα τὰ
οὕτως λεγόμενα εἰς ἄπειρον οἰσθήσεται. τὰ δὲ ὡς τὸ ἴσον καὶ
10 τὸ μένον καὶ τὸ ἡρμοσμένον λεγόμενα οὐκ ἔχειν τὸ μᾶλλον
καὶ τὸ ἥττον, τὰ δὲ ἐναντία τούτων ἔχειν. ἔστι γὰρ μᾶλλον
ἄνισον ἀνίσου καὶ κινούμενον κινουμένου καὶ ἀνάρμοστον
ἀναρμόστου, ὥστε αὐτῶν ἀμφοτέρων τῶν συζυγιῶν πάντα πλὴν
τοῦ ἐνὸς στοιχείου τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον δέδεκται (conj.
Gaiser: δεδεγμένον codd.). ὥστε ἄστατον καὶ ἄμορφον καὶ
ἄπειρον καὶ οὐκ ὄν τὸ τοιοῦτον λέγεσθαι κατὰ ἀπόφασιν τοῦ
15 ὄντος. τῷ τοιούτῳ δὲ οὐ προσήκειν οὔτε ἀρχῆς οὔτε οὐσίας,
ἀλλ' ἐν ἀκρισίᾳ τινὶ φέρεσθαι...».

13.

Simplikije, *Komentar uz Aristotelovu Fiziku* 247, 30 – 248, 15

- Kako Aristotel često podsjeća da je Platon tvarju nazivao ve- 30
liko–i–malo, valja znati da Porfirije izvještava da Derkilid u
jedanaestoj glavi svoje 'Platonove filozofije', gdje je riječ o
tvari, navodi iskaz Hermodora, Platonova sljedbenika, iz nje-
gova spisa o Platonu odakle je razvidno da je Platon stavio tvar
u beskonačno i neodređeno i da ju je objasnio polazeći od 35
onoga što dopušta više–i–manje, a u to spadaju veliko–i–malo. 248
Veli naime: «Od bivstvjućih za jedna veli (sc. Platon) da su
po sebi, kao čovjek ili konj, za druga pak da su spram drugog;
od tih pak opet da su jedna po suprotnosti kao dobro–loše, a
druga naprosto po odnosu, a izvodi ih, opet, kao određena ili 5
kao neodređena». Također (veli da) «od onoga što se poima
kao veliko–sram–malog sve sadrži ono više–i–manje: tako je
u većem–ili–manjem ono 'više' moguće tako da se ide u besko-
načnost; isto tako u širem–užem, težem–lakšem, a i sve ostalo
što se izriče na taj način bit će pomišljeno u beskonačnost.
Međutim bića što se izriču kao jednaka, postojana i uređena ne 10
sadrže ono više–i–manje, već upravo njihove suprotnosti.
Postoji naime nejednakije od nejednakog, pokrenutije od po-
krenutog, neuređenije od neuređenog, tako da svaki dvojac
suprotnosti izveden iz tih dvaju sadrži više–i–manje, osim Je-
dnog kao najprvog sastojka. Otuda, takvo se nešto shvaća ne-
postojanim, bezobličnim, beskonačnim i ne–bivstvjućim, jer
mu se odriče bivstvo. Takvom čemu ne pripadaju niti počela 15
niti biti, već se kreće u stanovitoj nerazlučenosti (...)».

14.

Arist. *Metaph.* Γ 2, 1003 b 33 – 1004 a 2 = *Test. Plat.* 39 A Gaiser
 ὥσθ' ὅσα περ τοῦ ἐνὸς εἶδη, τοσαῦτα καὶ τοῦ ὄντος· περὶ ὧν τὸ
 τί ἐστὶ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης τῷ γένει θεωρῆσαι, λέγει δ' οἶον
 περὶ ταύτου καὶ ὁμοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. σχεδὸν
 δὲ πάντα ἀνάγεται τὰναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην· τεθε-
 ωρήσθω δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

15.

Alex. *In Arist. Metaph.* 250, 13 – 20 = *Test. Plat.* 39 B Gaiser

λέγει δὲ ἀρχὴν τὴν ἐναντίωσιν τὸ τε ἐν καὶ τὸ τῷ ἐνί
 15 ἀντικείμενον, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὰ πολλὰ· τὸ μὲν γὰρ ταῦτόν ἐν
 τι, τὸ δὲ ἕτερόν πληθὸς τε καὶ ἐν πλήθει. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὲν
 ὅμοιον καὶ τὸ ἴσον ὑπὸ τὸ ἐν, τὸ δὲ ἀνόμοιον καὶ τὸ ἄνισον
 ὑπὸ τὸ πληθὸς. ἀναπέμπει δὲ ἡμᾶς περὶ τοῦ γινῶναι ὅτι σχεδὸν
 πάντα τὰ ἐναντία ὡς εἰς ἀρχὴν ἀνάγεται τὸ τε ἐν καὶ τὸ
 πληθὸς εἰς τὴν ΕΚΛΟΓΗΝ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ, ὡς ἰδίᾳ περὶ
 τούτων πραγματευσάμενος. εἶρηκε δὲ περὶ τῆς τοιαύτης
 20 ἐκλογῆς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ.

16.

Arist. *Metaph.* Γ 2, 1004 b 27 – 1005 a 2 = *Test. Plat.* 40 A Gaiser

b27 ἔτι τῶν ἐναντίων ἢ ἑτέρα συστοιχία στέρησις, καὶ πάντα
 ἀνάγεται εἰς τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, καὶ εἰς ἐν καὶ πληθὸς, οἶον
 30 στάσις τοῦ ἐνός, κίνησις δὲ τοῦ πλήθους· τὰ δ' ὄντα καὶ τὴν
 οὐσίαν ὁμολογοῦσιν ἐξ ἐναντίων σχεδὸν ἅπαντες συγκεῖσθαι·
 πάντες γοῦν τὰς ἀρχὰς ἐναντίας λέγουσιν· οἱ μὲν γὰρ περιττὸν
 καὶ ἄρτιον, οἱ δὲ θερμὸν καὶ ψυχρόν, οἱ δὲ πέρας καὶ ἄπειρον,
 οἱ δὲ φιλίαν καὶ νεῖκος. πάντα δὲ καὶ τᾶλλα ἀναγόμενα
 φαίνεται εἰς τὸ ἐν καὶ πληθὸς (εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν),
 1050a αἱ δ' ἀρχαὶ καὶ παντελῶς αἱ παρὰ τῶν ἄλλων ὡς εἰς γένη
 ταῦτα πίπτουσιν.

14.

Aristotel, *Metafizika* IV 2, 1003 b 33 – 1004 a 2

Otuda, koliko je vrsta jednoga toliko je i vrsta bivstvjućeg.
 Istraživanje štoštva takovih stvari spada po rodu u jednu zna-
 nost, poput onog istog, sličnog i drugog pripadnog. A gotovo
 da se i sve suprotnosti svode na to počelo, no o tome neka smo
 razmotrili u *Popisu suprotnosti*.

15.

Aleksandar iz Afrodizije, *Komentar uz Aristotelovu*
Metafiziku 250, 13 – 20

Počelom poima suprotnost *Jedno* i ono što je ovome suprotno,
 a to je mnoštvo. Jer naime ono isto je jedno, a ono drugo je
 15 mnoštvo i ono što je u mnoštvu. A tako i ono slično i jedna-
 ko spadaju pod jedno, a neslično i nejednako pod mnoštvo. Da
 bismo pak shvatili da se skoro sve suprotnosti kao na svoje
 počelo svode na jedno i mnoštvo upućuje nas (sc. Aristotel) na
 svoj '*Popis suprotnosti*', u kojoj je navlastito raspravljao o
 tome. Takav popis spominje i u drugoj glavi spisa '*O Dobru*'. 20

16.

Aristotel, *Metafizika* IV 2, 1004 b 27 – 1105 a 2

Nadalje, jedna skupina suprotnosti jest ona po lišenosti, a sve
 b27 se suprotnosti mogu svesti na bivstvjuće i ne-bivstvjuće te
 na jedno i mnoštvo, primjerice mirovanje na jedno, kretanje na
 30 mnoštvo. Skoro svi se slažu u tome da se sva bivstvjuća i
 bivstvo sastoje od suprotnosti, svi nazivaju suprotnosti počelima:
 jedni parno i neparno, toplo i hladno, granica i bezgranično, lju-
 bav i svađa. Sve druge suprotnosti se svode očigledno na jedno
 i mnoštvo (to svođenje neka smo već izveli), a i kod drugih
 1050a počela posvema potpadaju pod to dvoje kao rod.

17.

Alex. In Arist. *Metaph.* 262, 18 s. Hayduck = *Test. Plat.* 40 B
Gaiser

διὰ δὲ τοῦ « εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν » ἀναπέμπει πάλιν
ἡμᾶς εἰς τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ δεδειγμένα.

18.

Arist. *Metaph.* I 3, 1054 a 20 – 32 = *Test. Plat.* 41 A Gaiser

a20 ἀντίκειται δὲ τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ κατὰ πλείους τρόπους, ὧν
ἓνα τὸ ἐν καὶ τὸ πλῆθος ὡς ἀδιαίρετον καὶ διαιρετόν· τὸ μὲν
γὰρ ἢ διηρημένον ἢ διαιρετόν πλῆθος τί λέγεται, τὸ δὲ
ἀδιαίρετον ἢ μὴ διηρημένον ἐν· ἐπεὶ οὖν αἱ ἀντιθέσεις
25 τετραχῶς, καὶ οὔτε κατὰ στήρησιν λέγεται θάτερον [ἐναντία
ἂν εἴη καὶ] οὔτε ὡς ἀντίφασις οὔτε ὡς τὰ πρὸς τι λεγόμενα,
<ἐναντία ἂν εἴη>. λέγεται δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ δηλοῦται τὸ
ἐν, ἐκ τοῦ διαιρετοῦ τὸ ἀδιαίρετον, διὰ τὸ μᾶλλον αἰσθητὸν
τὸ πλῆθος εἶναι καὶ τὸ διαιρετόν ἢ τὸ ἀδιαίρετον, ὥστε τῷ
λόγῳ πρότερον τὸ πλῆθος τοῦ ἀδιαίρετου διὰ τὴν αἴσθησιν.
30 ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνός, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙ ΤΩΝ
ΕΝΑΝΤΙΩΝ διεγράψαμεν, τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον καὶ ἴσον, τοῦ δὲ
πλήθους τὸ ἕτερον καὶ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον.

19.

Ps. Alex. In Arist. *Metaph.* 615, 14 – 17 Hayduck = *Test. Plat.*
41 B Gaiser

πεποίηκε γὰρ διαίρεσιν ἐν τοῖς ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ, ὡς καὶ ἐν
ἄλλοις εἵπομεν, δι' ἧς ἅπαντα τὰ ἐναντία εἰς τε τὸ πλῆθος
καὶ τὸ ἐν ἀνήγαγεν. ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνός τὸ αὐτὸν καὶ ὅμοιον
καὶ ἴσον, τοῦ δὲ πλήθους τὸ ἕτερον καὶ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον.

17.

Aleksandar iz Afrodizije, *Komentar uz Aristotelovu*
Metafiziku, 262, 18 sq.

Riječima «to svođenje neka smo već izveli» upućuje nas opet
na ono što je pokazano u drugoj glavi spisa 'O Dobru'.

18.

Aristotel, *Metafizika* X 3, 1054 a 20 – 32

Jedno i mnoštvo su međusobno suprotni na više načina. Jedan a20
je da su jedno i mnoštvo kao nedjeljivo i djeljivo; tako se nešto
dijeljeno ili djeljivo naziva mnoštvom, a nedjeljivo ili nepo-
dijeljeno jednim. Budući pak da opstoje četiri vida oprečnosti, a
ni jedan od njih se ne izriče po lišenosti, (oni su suprotnosti), i 25
to ne po nijekanju drugog niti spram drugog, već suprotnosti po
opreci. Jedno se izriče i objašnjava iz svoje suprotnosti, a nedje-
ljivo iz djeljivog, zbog toga što su mnoštvo i djeljivo u većoj
mjeri zamjedbeni nego nedjeljivo, tako da je zbog same zamje-
dbe mnoštvo po pojmu prvotnije od nedjeljivog. A kao što smo
zacrtili u *Popisu suprotnosti*, u jedno spadaju ono isto, slič- 30
no i jednako, dok u mnoštvo spadaju ono drugo, neslično i ne-
jednako.

19.

Pseudo-Aleksandar, *Komentar uz Aristotelovu Metafiziku* 615,
14 – 17

U spisu 'O Dobru' izveo je (sc. Aristotel), kako smo već rekli na
drugim mjestima, diobu po kojoj se sve suprotnosti svode na
mnoštvo i jedno. *Jednome* pripadaju ono isto, slično i jednako,
mnoštvu pak drugo, neslično i nejednako.

20.

Arist. *Metaph.* K 3, 1061 a 10 – 15 = *Test. Plat.* 42 A Gaiser

- a10 ἐπεὶ δὲ παντὸς τοῦ ὄντος πρὸς ἓν τί καὶ κοινὸν ἢ ἀναγωγὴ
γίγνεται, καὶ τῶν ἐναντιώσεων ἐκάστη πρὸς τὰς πρώτας
διαφορὰς καὶ ἐναντιώσεις ἀναχθῆσεται τοῦ ὄντος, εἴτε πλῆθος
καὶ ἓν εἴθ' ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης αἱ πρῶται τοῦ ὄντος εἰσὶ
15 διαφοραί, εἴτ' ἄλλαι τινές· ἔστωσαν γὰρ αὗται τεθεωρημέναι.

21.

Ps. Alex. *In Arist. Metaph.* 642, 29 – 643, 3 Hayduck = *Test. Plat.*
42 B Gaiser

- 29 ὥσπερ τὰ παρὰ τὴν οὐσίαν (εἰσὶ δὲ ταῦτα ποσὸν ποιὸν ποῦ
30 καὶ αἱ λοιπαὶ κατηγορίαι) διὰ τὸ πάθη ἢ ἔξεις εἶναι τῆς οὐσίας
πρὸς ταύτην τε ἀνάγεται καὶ διὰ ταύτην ὄντα λέγεται, οὕτω
καὶ ἐκάστη πασῶν τῶν ἐναντιώσεων, θερμότης ψυχρότης
ξηρότης ὑγρότης ἰσότης ἀνισότης καὶ αἱ λοιπαί, πρὸς τὰς
πρώτας διαφορὰς καὶ πρώτας τοῦ ὄντος ἐναντιώσεις ἀνα-
35 χθῆσονται καὶ ἀπὸ τούτων ἐναντιώσεις ῥηθῆσονται· ὥς γὰρ
τὰ ὄντα πρὸς τὴν οὐσίαν, οὕτως αἱ ἐναντιώσεις πρὸς τὴν πρώτην
τοῦ ὄντος ἐναντίωσιν. τὰ δὲ ὄντα διὰ τὴν οὐσίαν καὶ λέγεται
καὶ ἔστιν ὄντα· καὶ αἱ ἐναντιώσεις ἄρα διὰ τὴν αὐτῆς πρώτην
6431 ἐναντίωσιν ῥηθῆσονται ἐναντιώσεις. αὗται δέ, φησὶν, αἱ πρῶται
τοῦ ὄντος ἐναντιώσεις εἴτε τὸ πλῆθος καὶ ἓν εἰσιν εἴτε ἡ
ὁμοιότης καὶ ἡ ἀνομοιότης εἴτε ἄλλαι τινές, ἔστωσαν
τεθεωρημέναι. εἶρηκε γὰρ τίνες αὗται εἰσιν ἐν τῷ ΠΕΡΙ
ΤΑΓΑΘΟΥ ἐπιγεγραμμένῳ αὐτοῦ βιβλίῳ.

22.

Arist. *Eth. Nicom.* I 4, 1096 a 17 – 19 (Nedostaje kod Gaisera)

οἱ δὲ κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην οὐκ ἐποίουν ιδέας ἐν οἷς
τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἔλεγον, διόπερ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν
ιδέαν κατεσκεύαζον.

20.

Aristotel, *Metafizika* XI 3, 1061 a 10 – 15

- Budući da se od bivstvjućeg sve svodi na jedno i zajedničko, a10
tako se i svaka od suprotnosti svodi na prve razlike i suprot-
nosti bivstvjućeg, bilo da su te prve razlike mnoštvo i jedno,
sličnost i nesličnost, ili pak neke druge; no o njima neka je već 15
raspravljeno.

21.

Pseudo-Aleksandar, *Komentar uz Aristotelovu Metafiziku*
642, 29 – 643, 3

- Kao što se sve ono mimo-bivstva (a u to spadaju količina, 29
kakvoća, mjesto i ostale kategorije) svodi na bivstvo i po njemu 30
se izriče kao bivstvjuće, jer je trpnina ili svojstvo bivstva, to će
se svaka pojedina od suprotnosti, kao što su toplina–hladnoća,
suhoća–vlažnost, jednakost–nejednakost i ostale, morati svesti
na prve razlike i prve suprotnosti među bivstvjućim i po nji-
ma biti nazvane suprotnosti; dakle, kao što se bivstvjuća od- 35
nose prema bivstvu, tako se suprotnosti odnose prema prvoj
suprotnosti među bivstvjućima. Tà, bivstvjuća jesu i naziva-
ju se bivstvjućima prema bivstvu, tako će se i suprotnosti 6431
nazvati suprotnostima prema prvoj suprotnosti. A te prve su-
protnosti bivstvjućeg, veli, bilo da su mnoštvo i jedno, sli-
čnost i nesličnost ili pak neke druge, bijahu već razmotrene. A
koje su, rekao je u svojoj knjizi naslovljenoj 'O Dobru'.

22.

Aristotel, *Nikomahova Etika* I 4, 1096 a 17 – 19

Oni što su zastupali to mišljenje nisu unosili ideje tamo gdje
su zagovarali odnos ranije–kasnije, te zbog toga nisu dali niti
ideju brojeva.

23.

Arist. *Eth. Eud.* I 8, 1218 a 1 – 8 (Nedostaje kod Gaisera)

- a1 ἔτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν
 τι παρὰ ταῦτα, καὶ τοῦτο χωριστόν. εἴη γὰρ ἂν τι τοῦ πρώτου
 πρότερον· πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν καὶ χωριστόν διὰ τὸ
 5 ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶτον. οἷον εἰ τὸ
 διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέχεται τὸ
 πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν· ἔσται
 γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον.

24.

Arist. *Metaph.* N 4, 1091 b 13 – 15 = *Test. Plat.* 51 Gaiser

τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας εἶναι λεγόντων οἱ μὲν φασιν
 αὐτὸ τὸ ἐν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι οὐσίαν μέντοι τὸ ἐν αὐτοῦ
 ὄντο εἶναι μάλιστα.

25.

Arist. *Eth. Eud.* I 8, 1218 a 15 – 28 (Nedostaje kod Gaisera)

- a15 .— ἀνάπαλιν δὲ καὶ δεικτέον ἢ ὥς νῦν δεικνύουσι τὸ ἀγαθὸν
 αὐτὸ. νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀνομολογούμενων ἔχειν τὸ ἀγαθόν,
 ἐξ ἐκείνων τὰ ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν, ἐξ
 ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν· τάξεις γὰρ
 καὶ ἀριθμοί, ὥς τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν
 20 ὑπάρχον διὰ τὸ εἶναι τὸ ἐν αὐτὸ ἀγαθόν. δεῖ δ' ἐκ τῶν
 ὁμολογούμενων, οἷον ὑγιείας ἰσχύος σωφροσύνης, ὅτι καὶ ἐν
 τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ καλόν. πάντα γὰρ τάδε τάξεις καὶ
 ἡρεμία· εἰ ἄρα, ἐκεῖνα μᾶλλον· ἐκεῖνοις γὰρ ὑπάρχει ταῦτα
 25 μᾶλλον. — παράβολος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι τὸ ἐν αὐτὸ τὸ

23.

Aristotel, *Eudemova Etika* I 8, 1218 a 1 – 8

Nadalje, od onoga u čemu se nahodi ono prije i kasnije ne a1
 postoji ništa zajedničko što je van toga, i to još izdvojeno, jer
 to bi bilo ranije od prvoga. Naime, ono zajedničko i izdvojeno
 postalo bi ranije po tome što, oduzme li se ono zajedničko, odu-
 zima se i ono prvo. Primjerice, ako je ono dvostruko prvo 5
 među mnogostrukim, nemoguće je da ono mnogostrukom, koje
 se pridjeva općenito, bude izdvojeno; jer u tom bi slučaju pret-
 hodilo dvostrukom.

c. Aksiologija

24.

Aristotel, *Metafizika* XII 4, 1091 b 13 – 15

Od onih što zagovaraju postojanje nepokrenutih bivstava jedni
 vele da je *Jedno* ono samo *Dobro*; doista su ponajviše *Jedno*
 smatrali njegovom biti.

25.

Aristotel, *Eudemova Etika* I 8, 1218 a 15 – 28

Valja prikazati *Dobro* obrnuto nego što ga sad prikazuju. Sad a15
 se naime prikazuje kao da se dobra o kojima postoji slaganje
 sastoje upravo iz onoga, t.j. iz brojeva, o čemu ne postoji
 suglasje; tako se prikazuje da su pravednost i zdravlje nešto
 dobro: t.j. red i brojevi, jer dobro spada u brojeve i jedinice
 po tome što je samo *Jedno* dobro. No da se ono lijepo-i-do- 20
 bro u još većoj mjeri nahodi u nepokrenutim stvarima, to va-
 lja prikazati tako da se pođe, obrnuto, od onog dobra o koje-
 mu postoji slaganje, poput zdravlja, snage i razboritosti. Ta sve
 to spada u red i mirovanje. Dakle, ako za njih vrijedi da su do-
 bro, onda to još više vrijedi za ono prethodno: jer mirovanje
 i red pripadaju tome u još većoj mjeri. — Također je naopako 25